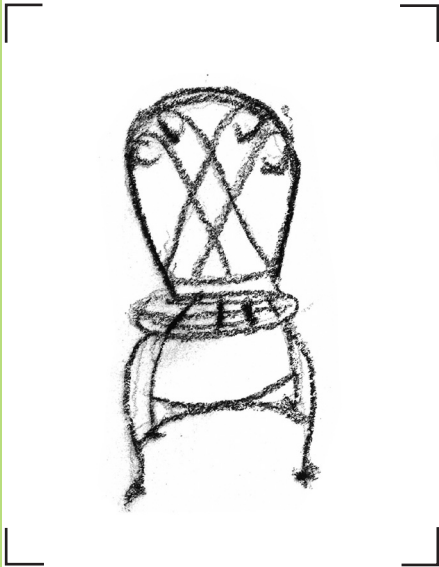

BEN

FANZIN
ART-KVARTA "BENČIĆ"

O KULTURI,
KREATIVNOSTI I
POKUŠAJIMA

ZINE

Izdavači:
Muzej grada Rijeke,
Muzej moderne i
suvremene umjetnosti,
Gradska knjižnica Rijeka

Uredništvo:
Kristian Benić, Ivana Golob
Mihić, Ksenija Orelj, Josipa
Verbanac, Tanja Badanjak,
Sanja Žalac Čičak

Dizajn i tisak:
RISO i prijatelji/ce

Grafička suradnica:
Elena Kiss

Naklada:
3☺☺ kom

Fanzin "BENZINE" nastavak
2. je nastao kao dio
manifestacije "Ljetna priča
iz Benčića" 2025.

Evo nas. Drugo ljeto, drugi Benzine, drugi mi. Svega je jako puno i sve ide jako brzo. Mi u produkciji i programima smo zapravo putnici kroz vrijeme. Barem u jednom pravcu jer smo stalno u budućnosti. Jedan festival traje, glava ti je na drugom. Odvija se jedan autorski razgovor, ti već vidiš unutarnji dijalog o sljedećem, glina s jedne radionice se nije osušila, ti već mentalno pleteš vunu na sljedećoj... Projekti, budžeti, hodogrami su svi redom u ponekad i višegodišnjoj budućnosti. S jedne strane to odaje kvalitetu i dugoročnost, a s druge izaziva i dileme.

Malo toga nas može utemeljiti, a jedna od takvih točaka su sigurno dvorišta.

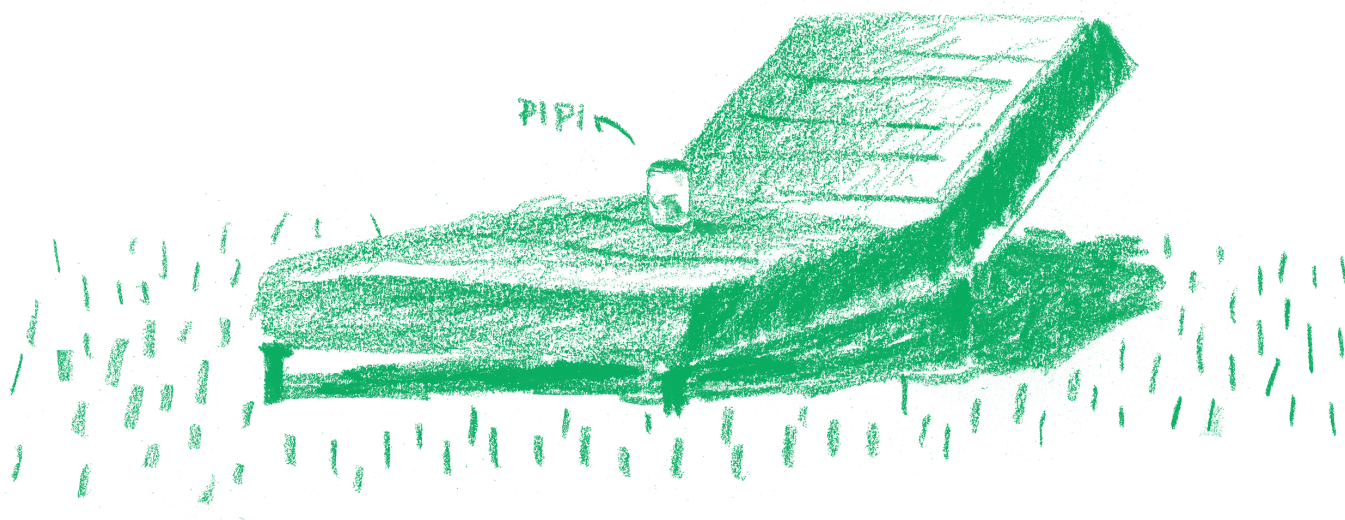
Dvorišta su podosta toga, posebno kao metafora. Ono što ti u Rijeci uvijek nedostaje kada živiš u zgradi. Ono što jedva koristiš kada živiš u kući. Ono što je često skriveno, obraslo, zatvoreno, nekakav ukakani golubinjak... Dvorišta oblikom ima svakakvih, a sudbinom i nikakvih. Dvorišta neki dijele, drugi gorljivo brane i nasiljem. Za nas su dvorišta prilika. Za susret. Opuštanje. Kreativnost. Razgovor. Razmišljanje. Malo što je fornije nego sjesti s limenkom Pipija na divovske klupice našeg dvorišta "Benčić" i gledati vaše kretanje po knjige, na igru, na radionice...

Eda, i puno hvala za sve lijepe riječi o prvom broju *Benzinea*. Bilo ih je stvarno puno te stvarno mislimo kako je jako ugodno u rukama držati papir, nešto čvrsto i utemeljeno, posebno onaj koji provuče risografe naše Ane L. U ovom smo broju još malo osnažili tekstualnu osnovu bez umjetne inteligencije, radili smo samo s ovom našom koju imamo, a dosta je i vizualnosti.

U svakom slučaju....

...živjela dvorišta!

Uredništvo.

Dan treba trajati više od 24 sata. Tko može gledati i raditi umjetnost?

Na pitanje koji su najveći izazovi s kojima će se umjetničko djelovanje suočiti u sljedećih desetak godina odgovaraju nam vizualni umjetnik i umjetnice.

IGOR RUF

U svijetu obilježenom ratovima i dominacijom kapitala, umjetnost će se u nadolazećem desetljeću suočiti s izazovom očuvanja autentičnosti i slobode izražavanja u okruženju koje sve manje vrednuje duhovne i kulturne dimenzije ljudskog postojanja.

SARA SALAMON

Iza umjetničkog djelovanja stoji čovjek, a takvo djelovanje danas sve više postaje materijalno-vremenska pa i kontekstualna privilegija. Živimo u sukobima i ratovima. Živjeti je skupo, a dan bi trebao trajati više od 24 sata. Tko uopće može promatrati i stvarati umjetnost?

GAIA RADIĆ

Mislim da će jedan od najvećih izazova s kojima će se umjetnost suočiti u nadolazećem desetljeću biti kako pristupiti fragmentaciji i efemernosti kao takvima – i na materijalnoj i na nematerijalnoj razini. Svijet se sve brže ubrzava i raspršuje; umjetnička praksa to ili prati, ili mu se odupire. Sve će teže biti izreći nešto što ima težinu, upravo zato što se značenje sve više rastvara i dekonstruira. Pitanje je kako u hipersaturiranom teritoriju isprostituiranih, spljoštenih simbola zadržati afektivnu oštrinu? Oštrinu ne kao slijepu kritiku, već kao sposobnost umjetnosti da još uvijek zareže u stvarnost, da je otvori.

Mi živimo na internetu da bi vi na livadi s knjigom.

Torpedo traktor živi vječno

Na starom, ludom Facebooku, grupa Torpedo Rijeka d.o.o grupa ima 12 000 članova koji pričaju ne o nostalgiji, ne o oružju nego – o traktorima, hidraulici, uljima za podmazivanje!

Mogao bi pokoji rat

Nema bez predviđanja budućnosti. *The New York Times* je još 2019. okupio neka jaka imena, a sada nam je zabavno čitati što se ostvaruje, a što ne.

U istom je tonu i predviđanje Guardian, ali tekst je iz 2011. Super je pratiti kako se ostvaruju samo pesimistična predviđanja.

Bluesky nebitnost

Jedna od mreža izrasla iz rasapa Twittera / X-a. Što. Kako. Zašto (ni)je važno jer više ništa nije važno. Možda..

Dijagnoza kao alibi

Neke dijagnoze (ADHD, tjeskoba, depresija i sl.) nisu baš opravdanje za bivanje groznim čovjekom. Neki se na dijagnozu švercaju, prikrivajući nezgodan karakter i uvjerenja. (Elong, u tebe gledamo.)

Past present future

Već iz naziva fora podcast. Povijest ideja svih profila, pametni gosti i govornici.

AI tjeskoba
Odličan tekst o umjetnoj inteligenciji i potrošnji energije, super vizualizacije. Uglavnom, nezgodno nam je pred vratima...

Nagla pamet

Sveučilišta su prilično zbunjena pred puno boljim seminarskim radovima novih studenata. Naravno, piše ih nešto, a ne netko...

“You are fired”

Dobra priča o otkazima zbog AI transformacija. Najpogođeniji su kreativni poslovi oslonjeni na digitalnost.

Knjige ne postoje

Rutinsko preporučivanje nepostojjećih knjiga zbog AI zbrke postalo je gotovo redovna pojava i u *mainstream* medijima.

Došli su po blogove...

AI koji ispisuje sam svoj blog. Sarah Connor gleda u nevjerici.

“Dajmo ljudska prava Chat GPT-u!”

Na kraju krajeva sve završi u nekoj šahti

Dronovi će se brinuti da sve ostane protočno.

DOKOLICA: PRIPREMNE VJEŽBE

Prozor u dvorište i tri nebodera, tri višekatnice. Uz svaku od njih, nekoliko čempresa, parkiralište, stepeništa u raznim smjerovima, a s visine, od trećih katova naviše, pogled na more. Za zgradu, dvorište je zeleni kvadrat s dvije klupe, nekadašnje igralište za stolni tenis sad bez stolova, prostor ispred garaža za slučajne susrete. Neki u dvorištu šeću pse, neki piju kavu, neki stišanoga glasa prenose informacije o životu svojih katova, neki se skrivaju, žmirkaju na njega s one strane prozora i zavjesa, neki višesatno lupaju loptu, neki zaboravljaju da ono postoji i bave se samo cestom. Temeljna funkcija dvorišta je dokolica, a dokolica je temeljna (iako druge, manje važne aktivnosti ponekad navode na stvaranje pogrešnih hijerarhija vrijednosti). Usmjeravamo stoga pogled od ceste nazad u dvorište i krećemo u pripremne vježbe. U prvoj etapi pogled nije usmjeren u konkretan objekt ili fenomen, ali podrazumijeva pažnju, interes za dvorište i čvrsto vjerovanje da je ono što se događa u dvorištu važno. Ako pogled biva zbunjen mnoštvom koje postoji u dvorištu, dobra je praksa pogledati u more jer ono umiruje iako je mnoštvo. Ako prozor ne gleda na more, dobro je gledati u nebo, nebo je isto mnoštvo koje umiruje. U drugom koraku krećemo s bilježenjem detalja prema kojima oko bježi, ali bez obaveze fokusa jer za fokus još nije vrijeme. Važno je raditi na zadržavanju ideje mnoštva zanimljivih detalja, a kako svaki detalj krije još jedno mnoštvo, popis uočenih detalja poslužit će nam za studiju slučaja kojoj ćemo se detaljno posvetiti kada se ozbiljno budemo bavili dokolicom. Ako duh biva pokoleban mnoštvom, njegove je nemire moguće umiriti kratkom pauzom uz topli napitak. Nije neobično da duh naviknut na stisak miopije, želi pobjeći od prepuštanja dokolici i prema životu dvorišta iskazuje

nepovjerenje. Pogled je sada podatiji, spremniji na igru i možemo ga usmjeriti ključnom dijelu pripreme – stablima i pticama.

PITANJA:

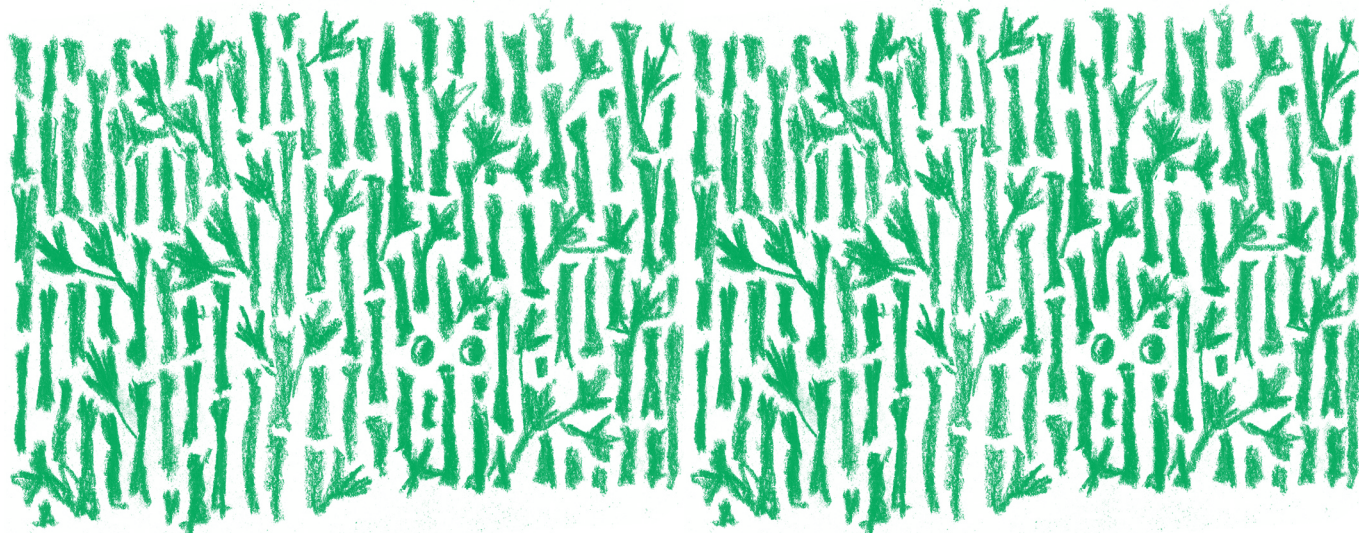
1. Na kojem stablu živi najviše vrabaca?
2. Koje su ptice najbrbljivije u dvorištu?
3. Koje skrivene motive ima galeb koji predugo stoji na istome mjestu?
4. Gdje su vrane?
5. Glasanje koje ptice možemo najbolje oponašati (važno je prihvatiti da je ispasti bedast također ključno)?

Preostalo nam je još samo da detalj iz prethodne etape, onaj prema kojemu nam je bježala pažnja, povežemo s nekom od ptica. Važno je detalj i pticu staviti na pijedestal, baviti se njima srčano i predano, *con gusto*. Svi preduvjeti za dokolicu su spremni, sad je moguće izaći na klupu i biti dio mnoštva, prepustiti pticama i dvorištu ostalo.

Autorica:

Eva Simčić, mala od teksta

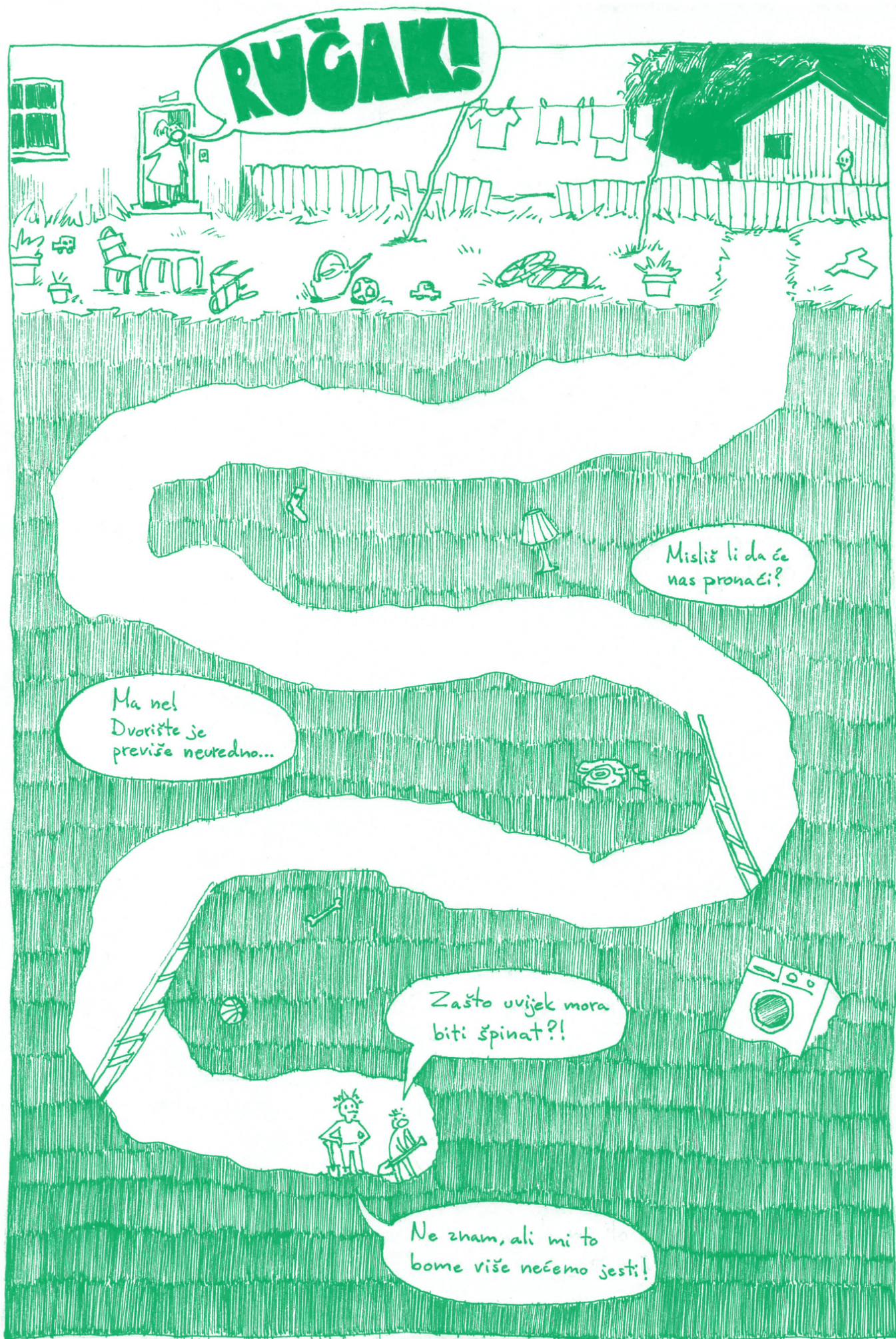
Za prijelaz je potrebna uzajamnost

Autor:
Eric Ušić, kulturolog

PIŠEM TEKST O
DVORIŠTU, DOK
SJEDIM U DVORIŠTU.
ZAKLJUČUJEM,
PRIJE NEGO ŠTO
SAM POČEO, DA
INAČE BAŠ I NE
KORISTIM TU RIJEČ,
NAJČEŠĆE KORISTIM
RIJEČ „KORTA“. JE LI
TO ISTI PROSTOR?

Prema rječniku je – regionalni izraz za „ograđeni prostor oko zgrade“ – dvorište na dijalektu. U svakom slučaju, preuska definicija, tehnička i hladna. Prazna. U mom slučaju, nekako i kriva: ja ne sjedim u ograđenom prostoru oko zgrade, sjedim u maloj korti iza male kuće. Razmišljam – kuća je nekad bila štala, a korta dijelom mali vrt, dijelom tor za svinje. Bilo je to praktično i funkcionalno, sasvim tipično za manja istarska mjesta, koja se već neko vrijeme mijenjaju, a mijenjaju se i nanovo izmišljaju i „ograđeni prostori iza ex-štala“ – vrtovi postaju mali ušminkani travnjaci, pojilice bazeni. To je za turiste – dvorišta postaju odmor, *relax*, dobra fotka. Ja nisam turist, pa moja korta nema ni uređeni travnjak, ni plavi bazen. *No foto*. Sjedim u toj korti, gdje je nekad bila štala, i pišem tekst o dvorištu. Tišina – susjedi rade. Od njih me dijeli jedan zid i panel od bambusa, koji se u trgovinama službeno reklamira kao „zaštita od pogleda“. Kortu sada zvuči kao potencijalno opasno mjesto: dvorište je rizik, a pogled prijetnja. Treba podebljati bambus, za svaki slučaj, jer je istrošen, izaziva osjećaj nelagode: netko bi me mogao vidjeti dok sjedim i pišem ili, još gore, dok samo sjedim i pušim. Užas! Usput, primjećujem kako me od zvuka ne štiti ništa. Zvukovi se prelijevaju kroz dvorište. Kad susjedi završe s poslom i dođu kući, čujem. Kad zalijevaju cvijeće, piju kavu ili razgovaraju u dvorištu, čujem. Kad kose travu, ulazim u kuću. Kod mene je trava nepokošena (definitivno podebljati bambus!) Dvorište tako podsjeća na neodrađene stvari:

presaditi biljke, počistiti kamin, ofarbati stol i stolice... Dvorište je i odlaganje – „pokosit ću sutra“. Hoću, samo da napišem ovaj tekst, koji me sada, kad sam već tu, podsjeća i na neodređene stvari u korti – vidim vaze bez namjene, frižider za more koji ne koristim, nekakve komade drva i plastike čija je svrha zaboravljena, ali „pusti, trebat će“. Dvorište je i odlagalište, udomljuje napuštene stvari – multifunkcionalan prostor. Dok sjedim, do mene dopiru zvukovi iz daljine: građevinski radovi, brujanje prometa, školarci na velikom odmoru, ptice i psi. Htio to priznati ili ne, ovdje nikad nisam sam: dvorište je prostor dodira intimnog i javnog, ono je i zatvoreno i otvoreno. Zvuči kao izlizana fraza, klišej, ali je tako: prostor istovremene solaze i interakcije, koja je ponekad naporna, ponekad simpatična. Na selu su takve interakcije konstantne i dvosmislene, ponekad tihe, ali napete. *Suspense*. Sela su male zajednice, svi se (i sve) znaju. Korte su parcele koje graniče s drugim parcelama, a granice su ovdje ključne – i fizičke, i simbolične. Za prijelaz je potrebna uzajamnost. Dvorište je i dogovor, ali i prostor razmjene, darivanja i posuđivanja: kolači za Božić, malo salate iz vrta, litra ulja nakon berbe, alat koji fali. Prijenos se najčešće odvija preko ograde, preko zida, čak i preko „zaštite od pogleda“. Tako se prenose i pozdravi, obavezno, jer „dobar je, uvijek pozdravi“. Dvorište je sinteza sela, mjesto mikro-susreta – možda kratkotrajnog, ali konkretnog. Ljudskog.

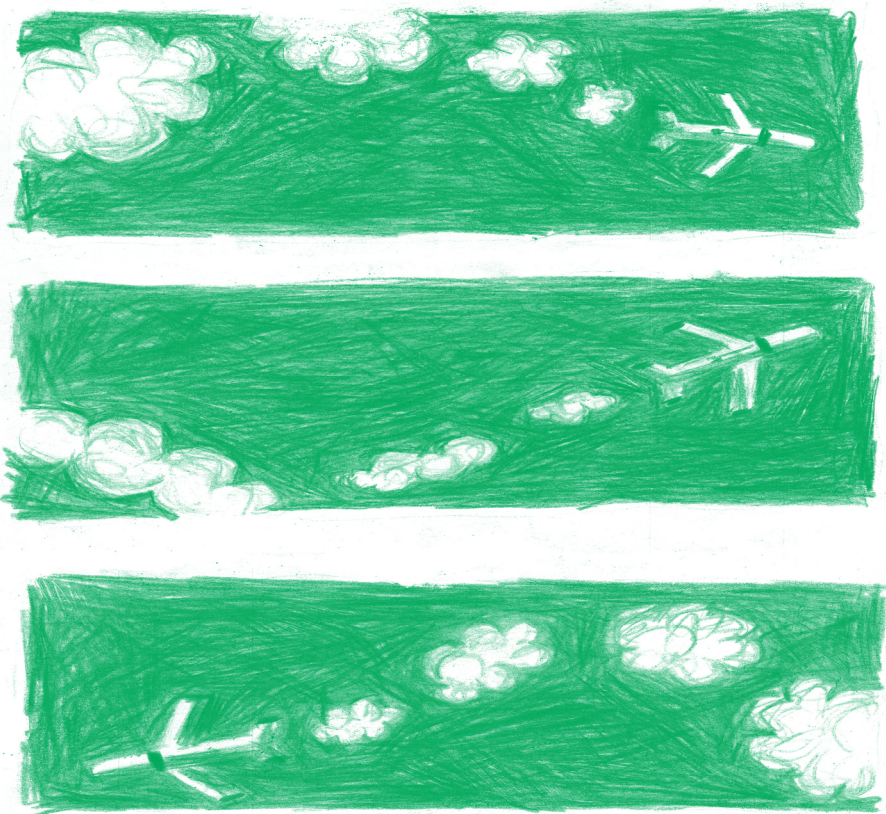

Autorica: Nora Magaš

U tuđim dvorištima kroz stripovski prozorčić!

by Anja Zbašnik, knjižničarka

Koliko ste se često zatekli kako, kroz prozor autobusa, u kafiću ili samo u prolazu, pokušavate uloviti djelić tuđega života? Stripovi dopuštaju upravo to – bez skrivanja ili susjedske nelagodje. Sve što trebate jest otvoriti korice i tamo ste. U tuđem dvorištu, dnevnom boravku, u drugačijoj okolini, svijetu drugačijih ljudi. Ovi stripovi nisu o superherojima. Nisu niti o svemirskim ratovima. To su stripovi o običnim ljudima. Onima iz ulice, iz zgrade. O nama. Ljudima iz kojih se kriju pune, slojevite priče u svojoj običnosti. Zavirite, mogli bi vas iznenaditi.

TISJA KLJAKOVIĆ BRAIĆ – ONI

Strip *Oni* kratke je forme i donosi crtice iz života jednog bračnog para. Oni su svatko od nas, sa svim svojim manama i vrlinama, malim ritualima i opsesijama koje će vas nasmijati do suza, prije svega zato što ćete se s istima sigurno moći poistovjetiti. Strip je crno-bijel, uz samo poneki dašak boje – minimalistički, ali opet vrlo izražajan. Autorica svojom sposobnošću zapažanja ljudske prirode prikazuje koliko su složeni i često smiješni naši odnosi s drugima. Ovaj strip nas poziva da zastanemo, pogledamo malo dublje i s dozom humora i suosjećanja zavirimo u tuđa dvorišta koja su, iako vrlo svakodnevna i obična, itekako zanimljiva i vrijedna pažnje.

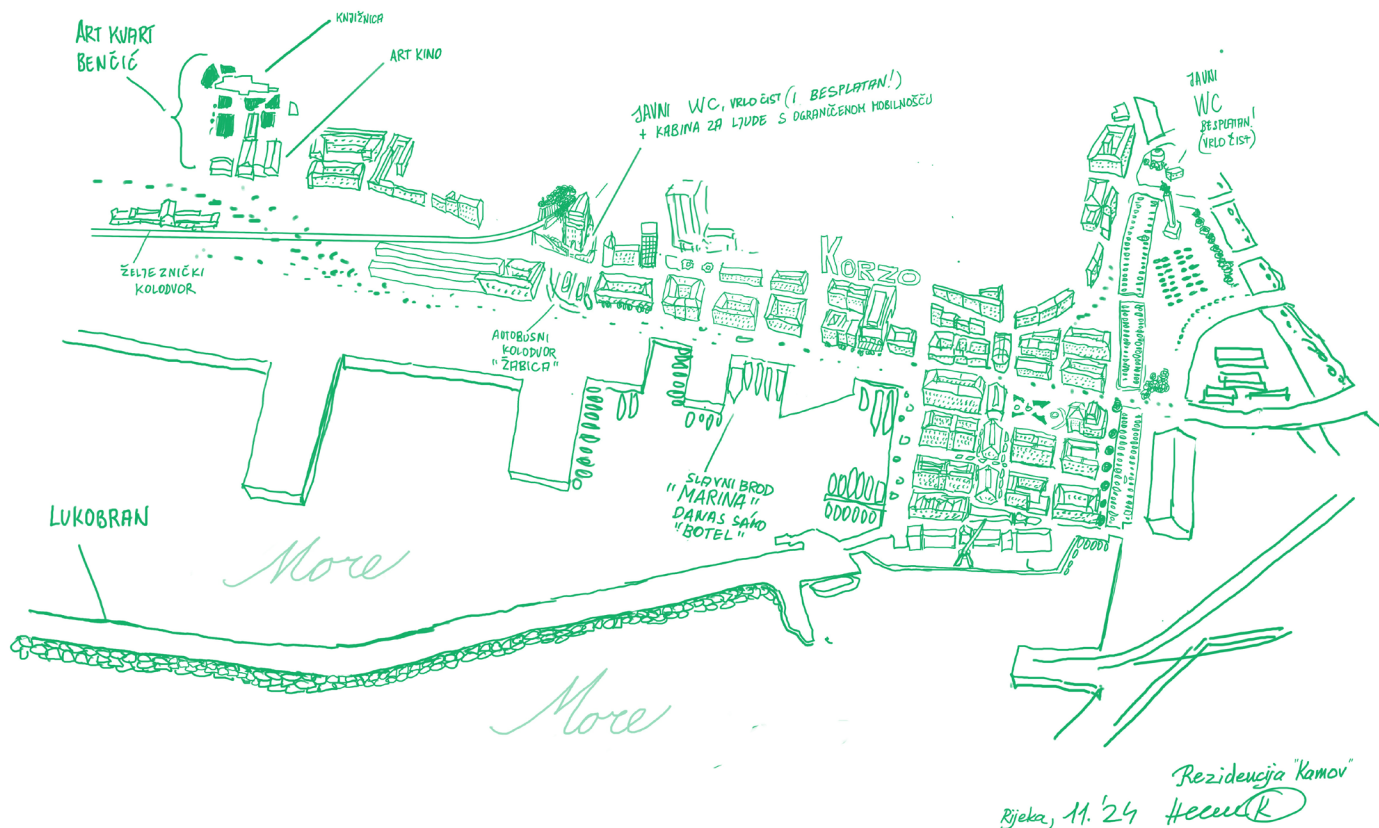
LUCILE GORCE I EMMA TISSIER – NIKAD NIŠTA NE IDE PO PLANU

Ako ćemo iskreno, onda moram priznati da mi je, donedavna, život bio kao bajka – otvaraju tako autorice ovaj grafički roman. U njemu upoznajemo Elenu i Gusa, mladi bračni par s naoko savršenim životom, koji se upravo spremaju zaploviti u novu avanturu: osnivanje obitelji. Međutim, njihov put prema roditeljstvu sve je samo ne lagan, ispunjen je neočekivanim preprekama i neuspjesima, ali i malim radostima. Uz dozu humora i još veću dozu iskrenosti, strip nam dopušta da zavirimo u njihovo dvorište i upoznamo se s ne toliko rijetkom pričom, ali definitivno onom o kojoj se rijetko priča – o borbi s neplodnošću. Kako bi dočarale pravi rollercoaster emocija koji takva borba izaziva, autorice su koristile kotač emocija i paletu boja koja im se pripisuje. Divan prikaz jedne nimalo divne, a opet tako česte situacije koji će vas na trenutke rastužiti, ali nekako istovremeno i pružiti utjehu.

PACO ROCA – KUĆA

Godinu dana nakon smrti svojega oca, dva brata i sestra, protagonisti ove priče, vraćaju se u obiteljsku kuću ne bi li je pripremili za prodaju. Dok čiste i popravljaju, prisiljeni su suočiti se sa svojim emocijama i pitanjima o vlastitim odnosima s ocem. Kuća, koju je njihov otac s ljubavlju gradio i odražavao, punio sjećanjima i uspomenama, nijemim svjedocima svoga života, postaje simbolom ne samo gubitka, već i odrastanja te svih onih trenutaka iz djetinjstva kojih se volimo prisjetiti. Introspektivnim dijalozima i tihim kadrovima, strip istražuje kako prostor može čuvati uspomene i kako se suočavamo s gubitkom i prolaznošću. Autor koristi suptilne ilustracije i nježnu paletu boja kako bi dočarao atmosferu nostalgije i refleksije, a priča je inspirirana njegovim osobnim iskustvima. Ima li što autentičnije od toga?

Rijeka / umjetničke i banalne potriche

Da biste zavirili u ova dvorišta ne treba vam avionska karta, niti morate viriti kroz prozor kako biste bolje vidjeli što se događa s druge strane. Dovoljno je da skoknete do Gradske knjižnice Rijeka i na policama otkrijete tisuće različitih svjetova. Možda vas podsjetite na ono što ste zaboravili u svom.

ZIDROU I MONIN – POSVOJENJE

Što se dogodi kad u već uhodani život jednog umirovljenog, tvrdoglavog Francuza iznenada uđe dijete? U stripu *Posvojenje*, zavirujemo u dvorište starijeg gospodina Gabriela, kojemu život iznenada okrene naglavačke dolazak male djevojčice Qinaye iz Perua — unučice koju je njegov sin posvojio. Na početku su to dva svijeta koji se ne razumiju. Gabriel je strog, zatvoren, ranjen prošlošću i teško pokazuje osjećaje. Qinaya ne govori francuski, ali njezina prisutnost, dječja toplina i znatiželja polako tope njegovu grubu vanjštinu. Strip suptilno, ali istovremeno duboko progovara o obitelji, gubitku, povezivanju i onome što nas čini ljudima. Likovi nisu savršeni, oni su ljudi sa stvarnim manama, ali i sposobnošću za promjenu. Kroz jednostavne prizore svakodnevice, autor nam dopušta da zavirimo u jedno osobno, nevidljivo dvorište — puno tuge, tišine, smijeha i ljubavi.

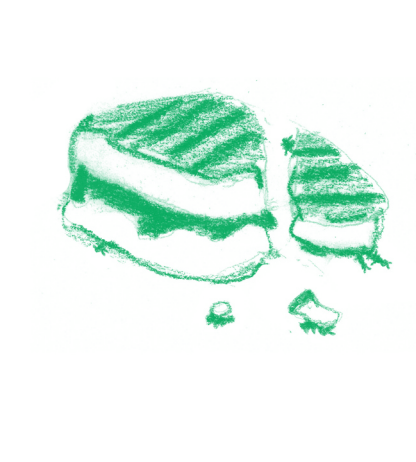
MARJANE SATRAPI – VEZENJE

Poželite li skočiti u jedno potpuno drugačije dvorište, tu je *Vezenje*, autobiografski strip koji kroz razgovore skupine iranskih žena otkriva njihove živote, tajne, želje i strahove. Na obiteljskim druženjima Satrapijevih, kada se muškarci povuku na popodnevni odmor, na vidjelo polako izlaze pikantne ženske priče — što smiješne i dirljive, što strašne i nevjerovatne. Dok žene sjede zajedno i pričaju o svakodnevici, brakovima, religiji i društvenim pravilima, otvara nam se pogled u intimna dvorišta različitih sudbina. Strip koristi jednostavan, crno-bijeli crtež, ali prenosi bogatstvo emocija i dinamiku ženskih odnosa, pokazujući kako se kroz naizgled male razgovore otkrivaju vrlo velike teme poput onih o ljubavi, slobodi, patnji te možda i onoj najvažnijoj od svega — snazi zajedništva.

Zemlja kao mreža odnosa, ne resurs

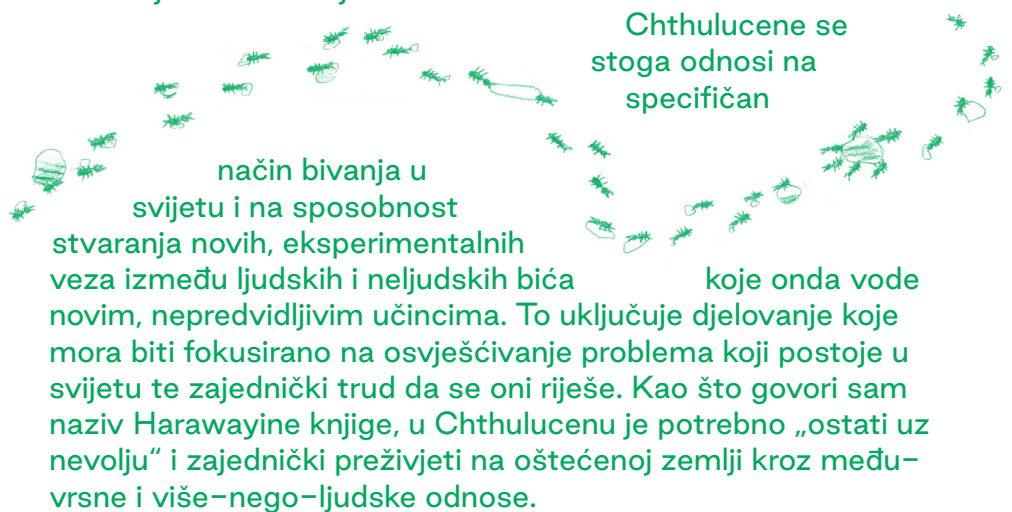
*uz knjigu "Staying with the Trouble:
Making Kin in the Chthulucene"
Donne J. Haraway

Napisala: Ana Kraš

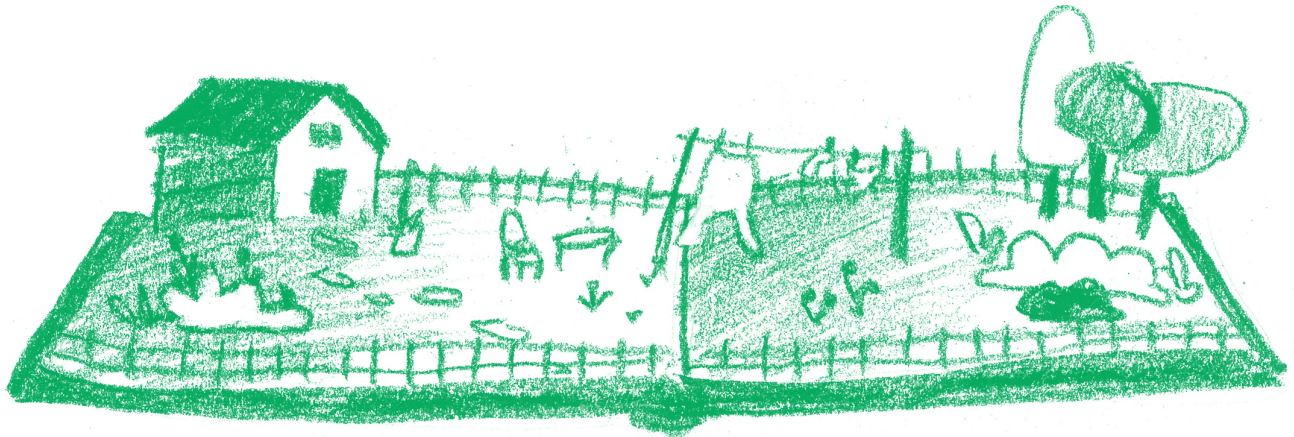
U razdoblju u kojem ekološke krize i globalno zatopljenje sve više prijete životu na Zemlji, filozofkinja Donna J. Haraway upućuje na potrebu za „ostankom uz nevolju“ i međusobnom povezanošću čovjeka s neljudskim bićima u kontekstu rješavanja svjetskih i ekoloških problema. Njezina filozofija stavlja fokus na isprepletenost postojanja, a posebno se ističe njezin koncept Chthulucena kao alternativan načina gledanja na odnose ljudskih i neljudskih bića i kritike antropocentrizma.

Kako bi razmotrila narative koji dominiraju u svijetu, Haraway koristi konceptualne pojmove Chthulucena, Antropocena i Kapitalocena. Sastavljen od pojmova *khthon* i *kainos* koji označavaju prisutnost, trajanje, neukrotivost i zemaljsko, Chthulucene nije epoha u vremenskom–prostornom smislu. *Kainos* je za Haraway sadašnjost, vrijeme početaka koji imaju potencijal i mogućnost stvoriti nešto novo. *Khthon* je ono istinski zemljano, drevno i podzemno. Za Haraway, khthonska bića su usko povezana s prirodom, ujedno moderna i stara, i što je najbitnije, neukrotiva. Ono khthonsko, zemljano ne pripada nikome i ne da se podrediti, ono jednostavno jest. U Chthulucenu, tako dolazi do promjene narativa, gdje čovjek više nije nadređen zemlji, već njezini procesi uvjetuju ljudsko postojanje. Drugim riječima, Chthulucene je koncept duboko povezan sa zemljanim iz čega izvire stvaranje ukorijenjeno u tlu, kompostu, mulju, razgradnji, gljivama, bakterijama i svim ostalim što Haraway postavlja u središte kao ono što ima moć stvaranja i uništavanja.

Problem ekoloških, političkih i društvenih kriza i nestabilnosti naslijeđe je Antropocena i Kapitalocena, epoha u kojima posebno dominiraju ljudski i tržišni interesi te eksploatacija prirodnih resursa. Ali, za Haraway, individualizam, neovisnost i ideja ljudske iznimnosti više nisu održivi. Znanost, Bog ili Tehnologija nisu sredstva koja bi trebala zacijeliti planet. Chthulucene je način na koji se možemo oduprijeti razornim učincima Antropocena i Kapitalocena. To je moguće kroz isprepletenost i tentakularnost. Za Haraway, ništa ne postoji samo za sebe, sve je međusobno povezano linijama života u nestabilne, zamršene mreže. Tentakularnost je odlika bića koja se međusobno nalaze u stalnoj umreženosti koja nema unaprijed determiniran ishod. U Chthulucenu, naše je postojanje uvijek isprepleteno s postojanjem drugih. Stoga možda najbitniji pojam u kontekstu Chthulucena jest simpoeza odnosno stvaranje koje zahtjeva suradnju i su–postojanje. Zemlja tako prestaje biti resurs, već postaje mreža odnosa, prostor nelinearnih, kolaborativnih odnosa između različitih bića. Iako živimo u krizi, kroz suradnju s neljudskim bićima stvaramo odnose koji imaju potencijal za stvaranje nečega novog, nečega što nas može izbaviti iz te krize. Chthulucene se tiče međuovisnosti, a ne samodostatnosti. Ili po riječima Haraway: „Mi smo na kocki jedni drugima“.

KREATIVNOST NASTAJE KADA SI DVORIŠTE ISPUNIMO NEOPTEREĆENOM SLOBODOM I ZNATIŽELJOM

Ako dvorište ideja zamislimo kao mjesto gdje se susreću riječi i formule, znanje i mašta, algoritmi i emocije – što bismo u njemu pronašli?

Interdisciplinarnost je oduvijek bila atraktivan pojam teoretičarima – kulturolozima, sociolozima, i raznim drugim olozima – najčešće definirana kao integracija znanja, metoda i perspektiva iz dviju ili više disciplina s ciljem proučavanja kompleksnog problema ili pitanja. No tko je tu zaista primjenjuje, i uspijeva li to ikome u praksi? Serija predavanja u Gradskoj knjižnici Rijeka naslovljena Nova pravila medija nastoji analizirati konkretne izazove u prenošenju stručnijih znanstvenih i drugih tema u medijima. Drugim riječima, naglašava nužnost suradnje stručnjaka, primjerice meteorologa i novinara. Uspješna suradnja zahtijeva vrijeme i utrošak energije, što u današnje vrijeme (pogotovo u svijetu ekspresnog klikbejt novinarstva) predstavlja napor i česti odabir zaobilaznog puta iliti lijenosti uz nadanje da to nitko neće primijetiti. No širenje nepotpunih podataka ili još gore dezinformacija može nanijeti značajnu štetu, a ako se kontinuirano ponavlja, ozbiljno narušava povjerenje u struku.

Tako znanstvenici i intitucije gube autoritet, novinari povjerenje, i što nam onda preostaje – vjera u

ChatGPT? Možda, ako zanemarimo činjenicu da se 'stvarna' znanja mogu pronaći i u pisanoj riječi. U tom su smislu i knjižnice dvorišta ideja, interdisciplinarno sjecište umjetnosti, struke i sveobuhvatnih odgovora na pitanja.

I to je jedan od razloga zašto nema straha oko one rečenice: imaju li knjige budućnost? Naravno da imaju.

Osim što su dosadašnji povijesni valovi promjene dokazali da video nije ubio radio, a film nije ubio kazalište, kreativni proces iza knjige ide protiv struje da sve mora biti brzo i površno. Da bi knjiga nastala, bilo da je riječ o spekulativnoj fikciji ili publicistici, potrebno je utrošiti tjedne i najčešće mjesece – tipkati riječ po riječ, i provjeravati njihovu uvjerljivost ili istinitost. Potrebno je donekle i biti interdisciplinarn, netko tko piše, ali i zna dovoljno o svojoj temi koja nije nužno pisana riječ. Razmišlja i o čitatelju, i o tome što sam želi reći. Oblikuje već preneseno znanje i stavlja ga u novopečeni kalup. Po mogućnosti, stavit će ga u kalup suvremenosti čitljiv i novijim generacijama, bez gubljenja vrijednosti koju razumiju i one starije i koja bi trebala biti temelj svakog umjetničkog djela, teksta i kulturnog produkta.

Novi pristupi ipak zahtijevaju svijest o vremenu u kojem se nalazimo, jer ovo se čini kao povijesni val

promjene koji je mnogo veći od onih dosadašnjih, bar što se stvaranja i dostupnosti sadržaja i informacija tiče. Danas stručnjaci – i znanstvenici i društvenjaci – osim interdisciplinarnosti, moraju imati puno istančanu vještinu surfanja po valovima i ostajanja „u toku”. Tako provjerene metodologije i alati neće postati zastarjeli, a TikTok generacija biti osuđena samo na taj nadimak.

Svi znaju i žele razgovarati ako se osjećaju kao da razumiju jezik s kojim im se netko obraća. Kako prenijeti ideju koja nije razumljiva isključivo vlastitoj struci je i ideja ciklusa Radnog čitanja – spajanje svijeta čitateljstva, obrtnika koji žele više čitati, i struke, bilo da se radi o stripu, feminizmu ili urbanizmu. Ideja koja prirodno proizlazi iz svih susreta je sloboda u čitanju, stvaranju i pristupu temama – otvoreni dijalog, inspiracija, dozvola za svaštarenjem.

Nema pogrešnih knjiga ili žanrova, nema ispravnih čitatelja. Niti u kreiranju, niti u konzumiranju. Kreativnost nastaje kada si dvorište ispunimo igrom, neopterećenom slobodom i znatiželjom da se upoznamo i s tuđim pravilima, sa strpljenjem i razumijevanjem.

Autorica: Franka Blažić, književnica, podcasterica, novinarka...

you need. But if you refuse . . . Devon winces. . . those kids are on their tits on speed. Things could get very nasty. . . even. What will the City of Westminster magistrates make of that? You need to conjure up a new band. Without delay.

Which you just happen to have, says Griff, bidden, squeezing up your large intestine?

Which he happens to have? Devon indicates the players – right hand Jasper, de Zoet, guitar, and roadie Peter ‘Griff’ Griffin, drums, and introducing – the slap Dean’s shoulder – Dean Moss, bass prodigy, hair, woe! His Fender will play.

The drummer looks at Dean, askew. You just happen to have a bass with you, just a car bass, run out on us?

My bass is all my worldly goods. I had to leave my bed in a hurry earlier.

Jasper has been strangely quiet throughout, but now he asks Dean. How good are you, then?

Better than Larry Rainer, replies Dean.

That’s superb, says Devon. I don’t take on amateurs.

The drummer puts on his cap, erre. Can you sing?

Better than Archie Guncock, says Dean.

So does a castrated donkey, says Griff.

What songs do you know? asks Jasper.

Uh . . . I could do “House of the Rising Sun”, “Johnny B. Goode”, “Chain Gang”. Can you two play?

‘Blindfolded,’ says Griff, ‘with our hands up our jocks.’

‘I run this venue,’ says Oscar Morton. ‘And if these three have never played together, how do I know they’ll be any good?’

‘You know they’ll be good,’ says Devon, ‘because Jasper’s virtuosic and Griff played in the Wally Whitby Five. Dean, you’ll have to take on trust.’

Griff’s groan sounds not displeased. Jasper isn’t saying no. Dean is thinking, *I’ve got nothing to lose*. Oscar Morton looks sweaty and sick and needs one more push.

‘I know showbiz is full of bullshit merchants,’ says Devon. ‘We’ve both met far too many. But I am not one.’

The owner of 2i’s releases a sigh. ‘Don’t let me down.’

Jasper Xox

and there was Bruce's suitcase. His coat, his hat and his scarf were draped over it. Elf heard him in the bedroom. She breathed properly for the first time in four days. She held his scarf to her face and inhaled its woolly damp Bruce-ness. Those Twiggy-dinners who showed up to Fletcher & Holloway gigs, who gazed at Bruce, who glowered at Elf, they were wrong, wrong, wrong. Elf was Bruce's stepping stone. He loved her. Elf called, 'I'm home Kangaroo!' then waited for Bruce to reply, 'Wombat!' and rush through to kiss her.

But when Bruce came through, his face was stony. LPs poked out of his rucksack. 'Thought you were teaching this morning.'

Elf didn't understand. 'The class had fun...' but not...

'Thought I'd pick up the rest of my stuff.'

Elf realised the suitcase by the door was not full of things Bruce was bringing back but removing. 'You came when I was out.'

'Thought it'd be better.'

'Where have you been staying? I was worried sick.'

'A friend.' Flatly, like it was none of her business.

'Which friend?' Elf couldn't help it. If it was a male friend, Bruce the Australian should have said a 'mate'. 'A girl?'

Bruce sighed like a patient grown-up. 'Why do you do this?'

Elf folded her arms like a wronged woman. 'Do what?'

'You're so possessive. That's why you pushed me away.'

'Meaning, "I'll do whatever I want, and if you complain you're a sterical bitch"?'.

Bruce shut his eyes as if it a throbbing headache.

'If you're dumping me, just tell me it's over.'

'Sut yours!'. Bruce looks at her. 'It's - over.'

'What about the duo?' Elf could hardly breathe. 'Toby's about to start an album.'

'No, he isn't.' Bruce said it like she was a foreigner he had to speak loudly at. 'The album isn't happening.'

'You don't want to make an album?' Her voice was a husk.

'A&B Records don't want a Fletcher and Holloway album after the "Shamrock-Crank" I quote, "did not meet expectations". No album. We're dropped. The duo's finished.'

KAD ĆE TA LJULJAČKA

U VAŠE DVORIŠTE!?

Autorice: Iva Marčelja,
Nicol Nefat, Dunja Kodrnja,
programašice Dječje kuće

Jel planirate staviti ljuljačku ispred Dječje? Tobogan? Jooooj, baš bi bilo super da je ispred Dječje kuće parkić, vrtuljak, penjalica, klackalica...dajte stavite koju spravicu ispred Dječje... barem ljuljačku... Joooj kad će ta ljuljačka!!!

Svako toliko netko dođe s pitanjem ili prijedlogom da se ispred Dječje kuće postavi dječje igralište. Čak smo dobili i AI rješenje kako bi nam pokazali kako bi se super uklopio set klackalica, raznih penjaljlica, tobogana dva i naravno svima nama draga ljuljačka.

Iako nemamo ništa protiv dječjih igrališta, dapače igra na tim mjestima je važna za zdravi razvoj djeteta. Samo nam se nekako čini da na području oko Dječje kuće ima dovoljno parkića. Brzim pregledom Google mapsa brojimo 6 od ukupno 294 koliko ih, prema stranicama Grada Rijeke, ima u našem gradu. Treba li nam još jedna ispred Dječje kuće, sličan ovima 294?!

Livada ispred Dječje posebna je livada, barem kako je mi vidimo. U ponedjeljak ona dva brdašca uzdigнула su se u vis i postala visoka planina po kojoj su se uspinjala dva mala avanturista. Zapuhao je vjetar i oni su se otkotrljali do dna i krenuli se ponovno penjati. Prošlu srijedu livada je bila baletna pozornica, pa u četvrtak paleontološko nalazište i iskopane su kile kostiju t-rexa, petak pola livade bila je pozornica na kojoj se odvijala teška drama sa komičnim završetkom dok se je na drugoj strani odvijalo istraživanje crvica, mravića i drugih gmizavaca. A u subotu je krenula prava potraga za izgubljenim blagom na brodu starog gusarskog kapetana.

Ta naša livada transformira se iz minute u minutu. I ako nismo previše odrasli, time mislimo na one velike pojedince koji vjeruju samo onome što vide, uvidjet ćemo da zapravo na našoj livadi i nema mjesta za ljuljačku. Naravno, svi gore navedeni prijedlozi sa početka ovog teksta sva su izašla iz usta tih preodraslih koji na našoj livadi vide samo zelenu travu i pokoji pasji... frizbi.

Simbolička igra

Dječja kuća je centar kulture za djecu i roditelje, a jedan od osnovnih ciljeva je poticanje dječjeg stvaralaštva te razvoj mašte i kreativnosti kroz čitalačku, filmsku i likovnu umjetnost.

Naša publika je pomalo neobična. Ima onih koji nam pužu po podu, sline po namještaju, piške u gaće. Velika većina je nepismena... ne zna ni čitati ni pisati i kao da im se smijemo u lice cijeli treći kat Dječje kuće pun je polica sa slikovnicama i knjigama. Teška publika zar ne?

Ma ne... zapravo, s djecom je lako. Vrlo su intuitivna, vođena prirodnim instinktima, otvorena istraživanju, radoznala i ono najvažnije

zaigrana. Ako smo svjesni njihovih potreba (ne brkati potrebe sa željama) i zadovoljimo ih na adekvatan način pred očima nam odrasta veseli, maštoviti malac ili malica. Igra je za dijete najvažnija stvar kroz koju sazrijeva, uči o svijetu, društvu, svojoj okolini. Uči spontano, zabavljajući se. Kako dijete odrasta tako se mijenja i njegova igra. Oko druge godine kreće simbolička igra. Igra pretvaranja. Sva čudesa koja smo opisali da se događaju na našoj livadi zapravo su scenariji koje su kreirali mali posjetitelji Dječje kuće.

Ta igra stvaralačka je aktivnost, svaki put drugačija, neponovljiva, originalna, spontana. Upravo ona im omogućava skladni tjelesni, intelektualni, socijalni i emocionalni razvoj. U potpunosti odgovara dječjoj prirodi i zakonitostima njihova razvoja. Potiče razvoj jezika, izražavanja emocija, predstavlja temelj za razvoj čitanja, pisanja, matematičkih vještina, razvija empatiju, uči ih poštivanju i postavljanju granica i naravno potiče razvoj mašte i kreativnosti.

Uzevši u obzir današnji stil života većine obitelji s djecom te brojnih obaveza i izvan vrtićkih, odnosno izvan nastavnih aktivnosti – vrlo je česta pojava da djeci zapravo nedostaje vremena za slobodnu igru. S jedne strane, današnji roditelji, iz velike želje za dobrobiti svoga djeteta pretrpavaju kalendare s velikim brojem organiziranih aktivnosti, lovljenjem doživljaja koje oni kao djeca nisu imali priliku doživjeti/upiti, overthinkaju o svakom aspektu rasta i razvoja svoga djeteta – od odgoja, prehrane, pa do toga da ispred Dječje svakako treba jedna ljuljačka. S druge strane, kada su djeca okružena s velikim brojem igračaka, ekrana, vođenih aktivnosti, do detalja isplaniranih vanjskih prostora za igru narušava se ono njima najvažnije za razvoj, a to je spontana igra.

Ponavljamo: ključno je igrati se!

KAKO ČITATI GRAD – ALI SU ZGRADE STABLA!

Amule i murve

Moramo u izboru imati i nešto jestivo. Osim kultne amule, treba reći da su djeca zaboravila jesti murve. One se danas u drvorede sade besplodne, zbog prljanja, ali za djecu se sade plodne u formi pendule koje je lako brati jer grane idu prema dolje. Možemo ih pronaći na gimnazijskim stubama, u parku Pomerio i ispred Dječje kuće. Uostalom, po murvi su ime dobili i dijelovi grada dobili ime – Podmurvice. A Drenova po drenjuli. Samo neka je ukusno!

Sušačka paulovnja

Naša zelena suradnica Bia Gec uvijek ima u rukavu neke dobre informacije o korijenju našega grada. Ovoga puta iskoristili smo motiv poznate knjige "Kako čitati grad". No, nas nisu zanimala arhitektonska ostvarenja, već prepoznatljiva i važna stabla našeg grada – njegovi pravi spomenici.

Benčićev koprivić

Kopriviće poznajemo pod različitim nazivima *koščela*, *crna koščela*, *crni koprivić*, *koprivica*, *kostanjula*, *fafarikula*, *ladonja*, *ladan*, *bobica*, *kostelić*, *pelegrinka* i *bogolar*. Ovog riječkog koprivića možemo zvati *gradilić* jer jedini preživio ludo gradilište art-kvarta "Benčić". Ova vrsta ima poseban značaj i zbog drvoreda u Ulici Janka Polić Kamova, koji pruža najbolji hlad u gradu.

Zatvorski cedar

U park preko puta "Via Rome" nalazi se jedan hrabri cedar. Njega je, ni manje ni više, pogodio grom, ozbiljno ga oštetio, te je po svemu sudeći trebao nestati. No, on si je s mladom granom sa strane "napravio" novi vrh. Imamo sreće što su biljke tako uporne u svom samoodržavanju.

Naša zelena suradnica Bia Gec uvijek ima u rukavu neke dobre informacije o korijenju našega grada, a ovoga puta iskoristili smo motiv poznate knjige "Kako čitati grad". No nas nisu zanimala arhitektonska ostvarenja nego prepoznatljiva i važna stabla našeg grada, njegovi pravi spomenici.

RAZGOVARAO:
KRISTIAN BENIĆ, LISTIĆ

Ginko i sekvoja

Na dnu Ulice žrtava fašizma nalazi se impresivni ginko i jedna sekvoja što su rijetka stabla, a ginko postane orijentir u jesen kada je impresivno žut. Ni jedno stablo nije tako žuto kao ginko! A sekvoja, iako ih imamo još dvije u parku Mlaka, možda nije najveća, ali je naša, riječka, i može živjeti i do 2 000 godina.

Platane

Drvoredi platana u Krešimirovoj ulici i na Mrtvom kanalu su neizbježni, onako stari i goropadni. Na Jelačićevom trgu nalazi se posebna platana čije je korijenje postalo poput umjetničke instalacije s pločama i konstrukcijom famozne fontane. Jedna od platana na Fiumari čak je „zagrlila“ stupić koji sprečava parkiranje.

Potruga za Aristotelom na Mlaci: fusnota o zelenom u videoigrama

Napisao:

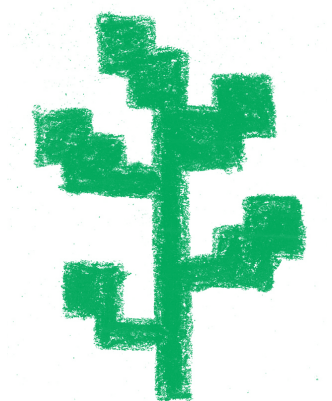
David Čarapina, sasvim ok lik

+25% *Great People generation in this city*. Taj opis stoji uz izgradnju vrtova u *Civilization 5*, predstavljajući odgovor na pitanje kakva je veza između zelenih površina i videoigara. Svaki grad u kojem živimo ogledalo je naših politika i vjerovanja koja se, nesvjesno, uvezuju u tkivo, ne samo videoigara, već i nas samih. A u njima nema previše mjesta za parkove, vrtove, dvorišta. Ako se sjetite da medij videoigara izrasta u trenucima kada možemo zamisliti isključivo distopiju, nikako utopiju, sve nam postaje jasno.

Bez obzira koji naslov odabrali, učit ćemo kako je sve usmjereno ponajviše prema tome da grad funkcionira što brže, efikasnije i jednostavnije moguće. Kao što ne želite svakog ponedjeljka zakasnuti na posao, tako ne želite ni da stanovnici vašeg grada ne kasne. Ili, ako igrate *Frostpunk*, čisto da preživite i budete ok s najbližima.

U toj priči, svaka moguća zelena površina igra minimalnu ulogu. Spektar je obeshrabrujući, a i kada se odlučite podignuti nove stambene ili poslovne prostore, zelene površine prve ćemo izbrisati. Unatoč tome što je njihov učinak primarno vezan za sreću stanovnika, nju biva lako nadomjestiti drugim zabavljачkim sredinama, ostavljajući ih isključivo u ekološkom ili estetskom kontekstu. I tu je ključna caka kod urbanih simulacija: iako nam ostavljaju mogućnost interpretacije, pružajući nam alate, infrastrukturu i urbane okvire unutar kojih mi stvaramo najbolje od njihovih gradova, poput logistike, komunalija, mi možemo stvarati isključivo u njihovim okvirima. Da, ponekad ćemo ostvariti nešto drugačije, ali moramo biti svjesni da ćemo biti više usmjereni spram drugih segmenata o gradu kao što je logistika, komunalije, porezi, ostavljajući tako parkove da tu i tamo usreće nekoga. Ljudi će malo plakati i idemo doma.

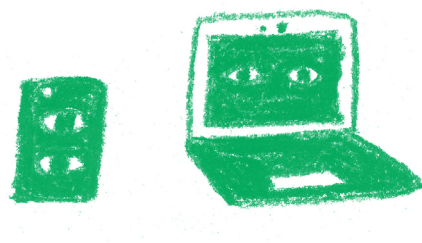
Ali mali primjeri, nalik onome iz uvodnika, pokazuje nam da developeri razumiju koja je vrijednost tih površina. Posebice taj primjer pokazuje da nije stvar samo u sreći i stvaranju iluzije sretnog grada, već da je stvar šira, kompleksnija te da utječe na društvo na način koji možda biva teže kvantificiran proceduralnom retorikom. Vrtovi ili parkovi neće rezultirati materijalnim, ali mogu rezultirati kvalitetnijim, povezanim društvom iz kojeg posljedično, ako je sreće u igri, može proizaći *great person*. I dok bi u igri vjerojatno samo izniknuo Aristotel iz grma na Mlaci, na nama samo ostaje da nekoliko puta prošetamo, vidimo, razmislimo i zapitamo se – zašto čak i Rijeka ima više parkova nego *Cities Skyline*? I što to govori o nama?

DVORIŠTE (DEZ)INFORMACIJA

Napisala:
Sanja Žalac Čičak, knjižničarka

Ludi gadgeti, roboti, dronovi, digitalni, virtualni svjetovi, umjetna inteligencija...Svjesni smo stvarnosti u kojoj se tehnologija razvija brže nego što to naš mozak može popratiti. Povrh toga, more informacija preplavljuje nas čim otvorimo bilo koju internetsku stranicu, a osim vijesti bombardiraju nas i senzacionalistički, "klikabilni" i najčešće neistiniti sadržaji.

Prije nego što su lajkovi, tweetovi i statusi zavladaali ekranima, a ekrani našim životima, postojalo je jedno drugo, staro i usporeno mjesto gdje si isto tako mogao saznati sve što te zanima – dvorište. Ne ovo moderno–do zadnjeg kamenčića uređeno–ispred moderne kockaste vile s bazenom–dvorište. Nego ono zeleno, obraslo tratinčicama, s velikim stablom oraha i travom koju se nikome nije dalo kositi dok stvarno nije prerasla jer se to radilo ručnom kosom. E to dvorište. U njega su susjedi spontano svraćali na čašicu razgovora ("sjest ću samo pet minuta") i razmjenu oduvijek najvrijednije valute: informacija. Trgovalo se informacijama kao na burzi a koliko je ta burza bila pouzdana, e to je drugi par rukava. Nismo tada znali za Google, ali smo zato imali baku Maru i još nekoliko uvijek budnih susjeda, dostojnih preteča Googleu. Zna baka Mara jer "njezina unuka radi u općini", zna i susjeda Reza jer je "čula na radiju". Ali zapravo nije. Zna i susjed Ivo ali "neće ti reći jer nije glup".

I kao što se danas teorije zavjere zarolaju jednom (ne)promišljenom objavom, tada se to radilo na dvorištu, na klupici ispod oraha, uz popodnevnu kavu i čašicu rakije. Raspon tema isti kao i danas: od politike i opasnosti od rata, do zdravlja i narodnih medicinskih savjeta.

"Sutra će rat", sav uspuhan dolazi priopćiti susjed Ivo koji je to upravo čuo od nekoga tko je to "čuo iz prve ruke", ali neće reći od koga jer "nije glup". Nije bilo mobitela i portala da se ovo provjeri, samo neizvjesnost i čekanje.

"Sutra će kiša", razočarana sjeda na klupicu baka Mara koja je sutra mislila okopati vrt da posadi rani paradajz, ali "na prvom Zagrebu" najavljuju ružno vrijeme. Tko zna, možda kiša odgodi rat.

"Cijepljenje ti napravi dijete mutavo", zabrinuto kaže Marina kći Snježa koja ima bebu od godinu dana i ne planira je cijepiti jer je jedno dijete iz susjednog sela dobilo visoku temperaturu i "razvilo simptome nečega" i to odmah nakon što su ga "boli".

"Ako djetetu staviš oblog od rakije na stopala i vrat, skinut ćeš mu temperaturu", samouvjereno kaže susjeda Reza mladoj mami Snježi ne bi li je uvjerila da visoka temperatura nije opasna. Jer rakija je lijek za sve, osim za glupost. Nju pojačava.

Dvorište je tih dana funkcioniralo kao danas Facebook zid: sve se vidi, svi komentiraju, svi sve znaju ali ne linkaju izvor. Kao i danas, i tada je postojao problem s algoritmima – zatvorenost dvorišta. Uvijek isti ljudi na klupi, uvijek su isti "nešto čuli". Vidljivost je bila veća što si stariji i više ljudi poznaješ, tada trguješ s više valuta. Kredibilitet ti raste ako si muškarac. A ako najstariji na klupi kaže da će sutra poskupjeti kruh, tko si ti da to preispituješ? Pa njegova kći Marina radi u dućanu.

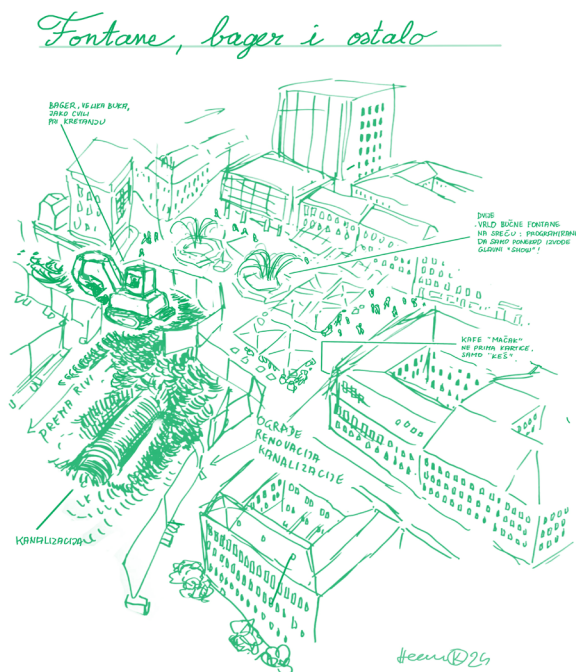
Šalu na stranu, nisu sve informacije bile dezinformacije i nisu svi slijepo vjerovali u njih. Bilo je i onih koji su znali prepoznati kad se pretjeruje i koji su znali odbaciti blesave teorije uz "pusti selo neka priča".

Kad tako gledamo, i ne razlikuje se naše društvo previše od onoga u prošlosti. I tada kao i danas postojale su lažne vijesti i oni koji su ih širili, svjesno ili nesvjesno. I tada kao i danas postojali su ljudi koji su ih uz dozu zdravog skepticizma preispitali. Promijenio se samo medij: danas živimo digitalnu verziju onoga što se nekad događalo na klupi pod orahom u nečijem dvorištu.

Akarsz velem játszani?*

Autor: Ivan Jeličić, povjesničar

*Prijevod na mađarski "hoćeš li se igrati samnom?"

Polovicom 19. stoljeća Rijeka je imala približno 11 tisuća stanovnika, a do 1910. ta je brojka narasla na 50 tisuća. Naravno, Riječanima nije potrebno napominjati da ne govorimo o prostoru današnjih administrativnih granica grada, već o ograničenijem području, okvirno – od Kantride do Fiumare, od Drenove do mora. Ukoliko u jednadžbu uvrstimo Zamet i Sušak, tada bi brojka iz 1910. godine premašila 70 tisuća, a izvan te računice ostavili smo dnevne migrante, poput radnika s Grobinščine, ali i sve ostale ljude koji su svakodnevno prolazili kroz grad ili se ovdje primorano zadržavali, poput iseljenika u Ameriku. Sve navedeno, ma koliko suhoparno zvučalo, služi kao udžbenički predložak za brojnost stanovništva riječkog prostora u razdoblju Austro-Ugarske Monarhije. Očigledno, Rijeka je već tada bila grad pridošlica, kao što će to uostalom postati i u razdoblju socijalističke Jugoslavije kada doseže svoj povijesni maksimum od gotovo 168 tisuća stanovnika popisanih 1991. godine. Ne treba zaboraviti da je demografski rast bio popraćen snažnim gubitkom; grad je nakon mirovnog sporazuma 1947. godine ostao bez značajnog dijela stanovništva pristiglog u dualizmu, što čini nevažnu razdjelnicu riječke povijesti.

U knjizi *Fiume città della memoria* znameniti mađarski političar, novinar i povjesničar Miklós Vársárhelyi (rođen 1917.) prisjeća se Rijeke svoje svoje mladosti kao mediteranskog grada gdje su se djeca na ulici igrala loptom, miješajući hrvatski i talijanski jezik. Retrospektivno možemo primijeniti sjećanje jednog govornika mađarskog jezika i na razdoblje prije Prvog svjetskog rata, ali djelomično i na period socijalističke Jugoslavije. Tako je u novom igrano-dokumentarnom filmu Igora Bezinovića, sada već kultom remek-djelu

Fiume o morte!, Milovan Večerina Cico posvjedočio kako je 1956.–1957. morao naučiti talijanski, odnosno fijumanski, kako bi se mogao igrati s djecom iz susjedstva. Svojevrсни jezični pandan toj anegdoti je priča kolegice autora ovih redaka, Fijumanke čiji je materinski jezik talijanski, koja je u šezdesetima, kako jednom prilikom reče „naučila više srpski nego hrvatski“, također igrajući se sa susjedima.

Premda su nepobitne razlike između austro-ugarske Rijeke i socijalističke Jugoslavije, barem što se korištenih jezika tiče, prešli smo s četiri ili pet jezičnih grupa (hrvatski, mađarski, njemački, slovenski i talijanski), na dvije ili tri (hrvatski i talijanski, eventualno slovenski). Ulice i dvorišta su ostajali prostori igara i svakodnevne društvene interakcije za mnogo-brojnju djecu. Između ta dva razdoblja, od prostora stvaranja nepismenih poliglota, kako Catherine Horel u svojoj novoj knjizi *Multicultural Cities of the Habsburg Empire, 1880–1914*, piše za stanovnike ponekih habsburških gradova, riječke su ulice možda postale mjesta stvaranja samo nepismenih bilingvista, ali su ipak zadržale dio jezične slojevitosti gradske povijesti.

O tim jezičnim kontaminacijama na gradskim ulicama i preko Rječine svjedoči i jedna od najljepših i najpoznatijih lokalnih pjesama *Mom zavičaju* Vjekoslava Kneževića. Nabrajajući dječje igre međuratnog Sušaka, pored špegula (pikule) i skirvalca (skrivača), spominje se i *tazi momolo*, jedna fijumanska brojčica koju će kasnije, u listopadu 1983., Pietro Barbarli objaviti u *La Voce di Fiume* s ponešto izmijenjenom grafijom: *taxi momolo*. Ni međuratne međunarodne granice nisu mogle suzbiti riječko-sušačke, hrvatsko-talijanske veze.

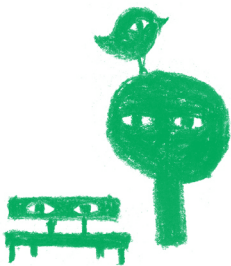
Nekoliko tjedana prije pisanja ovih redaka, u Osnovnoj školi Dolac, u sklopu promicanja Tjedna tjelesne aktivnosti, učenici su imali prilike družiti se s umirovljenicima, otkrivajući čari uličnih igara u školskom dvorištu. U samom središtu grada, u školi s talijanskim nastavnim jezikom, nenadano je došlo do još jednog spontanog povezivanja dječjih igara i tragova riječke višejezične posebnosti.

Na koncu, jezična slika Rijeke s početka 20. stoljeća zasigurno je drugačija od današnje. Danas svjedočimo dolasku nekih novih doseljenika s nekim novim jezicima, čija će djeca možda jednoga dana ispunjavati gradska dvorišta i ulice novim jezičnim kombinacijama, baš kao što je to bilo novo i drugačije 1910. i 1950. godine. No, važnije od samih jezika ključno je pitanje kako i koliko će naši novi sugrađani boraviti u urbanom prostoru te mu podariti značenje zajedničkog mjesta susreta, igara i stvaranja budućnosti, umjesto da ga doživljavaju kao usputnu stanicu od posla prema kući.

U svijetu prekarijata i eksploatacije stranih radnika, brzih tehnoloških promjena, virtualnih svjetova i klimatskih ekstrema, možda „pikanje bale“ i preskakanje vijače na ulici ili dvorištu mogu poslužiti kao kratki predah od svakodnevnice te istovremeno biti mali korak ka izgradnji mostova među ljudima.

23 hrabra ispitanika u našem Rasadniku, 5 muških + 18 ženskih u dobi od 16 do 25 godina složili su nam ovogodišnji IN&OUT.

DRUŠTVENA MREŽA

INFLUENCER

IN

TikTok, Instagram, Pinterest, Snapchat, Be Real

OUT

Be Real, Tweeter, Snapchat, Facebook

APLIKACIJA

IN

Duolingo, Photomath, Vinted, Pinterest, Clash Royale

OUT

Block Blast, Duolingo, Yahoo mail, e-dnevnik

IN

Nara Smith, Lada Kušec Deči (s.lada.k), Quen Blackwell, Bibo TV, Simon Squibb, Slađana Ostić (Slakipalaki), Patricija Vodopija, Marko Vuletić

OUT

Charlie D'Amelio, Andrew Tate, Logan Paul, Ella Dvornik, svi JoomBoos, Baka Prase, Marko Kofs

TEMA

IN

umjetnost i kultura, ljudska prava, kontroverze, klimatske promjene, muzika, knjige, karijera, politika, pobačaj

OUT

rodna ravnopravnost, klimatske promjene, therians, knjige, kultura i umjetnost, LGBT, politika, odupiranje promjenama

GLAZBENI ŽANR

IN

Cajke, Rock, Ex-yu, R&B, Pop, Indie, Rock, eksperimentalna, trap

OUT

Grunge, Electro, Rock, Klasična, K-pop, Metal, Balkan/cajke, Indie, azz

PODCAST

IN

Voškast, Call her Daddy, Leo Skepi, 3 soma, Unsolicited Advice, Very Really Good

OUT

Andrew Tate, Podcast Inkubator, Malajski Tapir, Frenemies

Imate neograničeni budžet za ulaganje u umjetnosti, što ćete napraviti?

MELITA SOROLA STANIČIĆ, VIZUALNA UMJETNICA:

Da imam neograničeni budžet za umjetnost prvo bih omogućila umjetnicima prostor za rad i život, nešto kao atelje; i to da sami biraju gdje će to biti, da li u urbanoj sredini, na selu ili na nekom usamljenom mjestu u divljini. Umjetnicima bi se davala sredstva da se ti prostori osmisle i održavaju. Angažirani u tom smislu, umjetnici bi dobivali i sredstva za produkciju radova, za osnovne životne potrebe (uključujući i njihove obitelji) i za istraživačka umjetnička putovanja. U svakoj regiji bi postojale besplatne rezidencije za zajedničko umjetničko istraživanje i druženje. Meni je to nekako na prvu, premda se priča može dalje širiti, ali moram napisati i ideju mog prijatelja koje sam se sjetila kad sam dobila vaše pitanje. I on je umjetnik ali gleda stvar s druge strane, sa strane publike i galerije. On bi uveo da galerija plaća 10 eura svima koji uđu u galerijski prostor te tamo borave najmanje 20 minuta što uključuje i komunikaciju s kustosima. On smatra da bi se opća populacija kroz umjetnost mogla transformirati, a to bi stvorilo potpuno drugačije društvo.

TANJA BLAŠKOVIĆ, UMJETNICA, EDUKATORICA, PRODUCENTICA I KULturna RADNICA:

Umjetnice i umjetnici, kulturne radnice i radnici – nadajmo se i svi ostali – imali bi univerzalni osnovni dohodak. Teško je stvarati i baviti se umjetnošću kada se bojiš za vlastitu egzistenciju, kada moraš prihvatiti svaku ponudu i ugrabiti svaku priliku koja ti se pruži, kada si primoran/a raditi kompromise. Stvarala bih sigurne prostore za umjetnost – prostore u kojima je proces stvaranja važniji od rezultata, u kojima nije naglasak na produkciji i ispunjavanju nekakvih kvota za izvještaj. Stvarala bih fizičke prostore dostupne svima koji se žele baviti umjetnošću. Ulagala bih u žive umjetnice i umjetnike, ulagala bih u art terapije, ulagala bi u dostupnost umjetničkog izražavanja. Muzeji bi bili živi, u njima bi umjetnici živjeli, stvarali, okupirali ih svojim radom. Podmićivala bi političarke i političare da postanu zagovaratelji kulture i umjetnosti.

MLIJANA BABIĆ, MULTIMEDIJALNA UMJETNICA

Edukativnim programima iz suvremene umjetnosti koji uključuju praksu i teoriju, kontinuirano bi se interveniralo u odgojno-obrazovni sustav, od najnižih do najviših razina, neovisno o specifikaciji. Radionice transdisciplinarnog karaktera usmjerene na korištenje kreativnog potencijala i razvoj kritičkog mišljenja redovito bi se provodile u svim područjima ljudske djelatnosti, u privatnom i javnom sektoru. U svim medijima dugoročno bi se zakupili prostori za promociju sadržaja koji promiču ljudska prava, ekološku svjesnost, građansku odgovornost i umjetnost kao alat za društvenu promjenu. U kulturno-umjetničkom polju bile bi ponuđene velike otpremnine onima koji su na pozicijama a ne služe višim idealima. Radnicama i radnicima u kulturi bila bi osigurana egzistencija pa bi mogli dati najbolje od sebe. Ulagalo bi se u produkciju umjetnosti koja nije sama sebi svrha, već pomiče granice ljudske imaginacije, odgovara na izazove suvremenog doba, stvara zajednicu. Umjetnost bi bila dostupna svima, svi prostori bili bi prostori umjetnosti.

Postpostmoderna tržišta umjetnosti

i(li) umjetnost tržišta

Dvorište 1, 2025., Valentin Aigner

Sjećate li se scene iz filma *Policajac s Beverly Hillsa* kada policajac iz Detroita Axel Foley, kojeg glumi Eddie Murphy, dođe u Los Angeles riješiti neki slučaj pa svrati kod stare poznanice u jednu galeriju na Beverly Hillsu?

Tamo sreće Sergeja, kojeg glumi Bronson Pinchot, koji se svojski trudi izgledati i zvučati profinjeno, urbano i (post)moderni. Susret Foleyja i Sergeja nije samo sudar zanimanja i načina života, već i sudar kultura, sinkronijski i dijakronijski. Foley kao da je katapultiran iz modernističkog Detroit, grada-simbola propale industrije i fordističkog kapitalizma, u postmodernu meku Los Angeles, i to u njen elitni dio. Sudar je to dviju Amerika, ali i dviju epoha, industrijskog kapitalizma u kojem se plaća zarađivala „teškim i poštenim“ radom, te nove postmoderne Amerike, nove virtualne i neopipljive ekonomije u kojoj je sve fluidno, hibridno, komodificirano i kulturizirano. Takvi su i identiteti, što izvrsno utjelovljuje Sergej. Vide se pritom neki eksponati i instalacije čiju vrijednost, a još manje cijenu, Foley ne može razumjeti ni

percipirati. Za njega je to vjerojatno samo hrpa krame. Još manje može shvatiti kad mu Sergej kaže da to stoji po više od sto tisuća dolara i da je netko to upravo kupio. „Get the fuck out of here“, uznemiri se Foley kada to čuje, u nekakvoj kombinaciji zaprepaštenja i zezancije. Foley se iskreno, ali opet s ironijskim odmakom začudi „dekadenciji“ svijeta koji tako nešto uopće može proizvesti i (na)platiti.

Obrazac je to i slika nove ekonomije koja tada tek kreće, a u kojoj se netko odgojen u modernizmu, sa svojim narativom „pravih vrijednosti“, teško može i snaći. Kasnije se doduše ispostavlja da je ta galerija u filmu bila tek paravan za mutne poslove. Lik Sergeja ostao je zapamćen u pop-kulturi, no meni je nekako uvijek draži old-school i old-fashion Foley. Unatoč „pritisku“ novih strujanja, on ni ne pomišlja posumnjati u svoj zdravi razum koji međutim ne nameće, nego i dalje s nekom lakoćom prihvaća taj novi svijet kao hiperrealistični zabavni park, koji kao da je stvoren isključivo da ga zabavi i prodrma iz dosade. Istovremeno si dozvoljava da svako toliko pukne od smijeha, ali i da bude na oprezu kada je potrebno. Film je snimljen 1984. Iste godine objavljen je i članak Fredrica Jamesona *Postmodernizam ili kulturna logika kasnog kapitalizma...*

Vrijeme je to 80-ih, 90-ih, miješanja stilova, svetonazora, buđenja identitetskih politika, ali i liberalizacije, financijalizacije i virtualizacije ekonomije. Na valu burzovnih balona cijene se odljepljuju od fundamenata, a virtualno i nematerijalno posve zamjenjuje materijalno i realno. I tržište umjetnina prolazi faze i valove. Muzeji i galerije postaju svojevrsna mitska mjesta koja simboliziraju dobar ukus, dobar posao i dobro snalaženje u novoj nadrealnoj ekonomiji. Sjetih se ovdje i kultne serije *Sex and the City* u kojoj jedna od protagonistica, suzdržana i profinjena Charlotte, radi kao *art-dealer*, privatno balansirajući između uvjetno rečeno emancipatorske uloge menadžerice i – svog biološkog sata. Miranda je odvjetnica, Carrie piše kolumnu u novinama, a Samantha je u pr-u... Uglavnom kultura i mediji, kulture i kreativne industrije, komodifikacija kulturnih i kulturizacija "banalnih" dobara...

Sve se miješa, umjetnost se „nosi“ i u popularnoj kulturi tretira tek kao must-have dodatak, poput ulične mode ili *accessoiresa* na gradskim ulicama. Međutim, i takve potrošački površne i pomalo naivne dvijetisučite izgledaju sve više utopijski kako se penjemo prema četvrtini stoljeća. Bivaju naime vrlo brzo načete novom globalnom

krizom pa potom i revivalom konzervativizma gdje su borbe na relaciji woke i anti-woke sve nemilosrdnije, prelijevajući se iz života na društvene mreže, pa potom nazad u život. Sve više nestaje razlike između umjetnosti kao projektivne forme i kritičke platforme, i umjetnosti kao zabave koja promatrača uvlači u svoj ludički svijet, ne dajući mu da zauzme niti fizičku, a kamoli etičku i kritičku distancu. I muzeji i galerije sve više počinju izgledati kao interaktivna igrališta i prostori za zabavu. Instalacije, vizualizacija, akustika – sve u formi da zadrži i uvuče promatrača te ga pretvori u sudionika virtualne stvarnosti, možda kako bi tek zaboravio na onu pravu umjesto da je mijenja...

Umjetnine kao „fakti“ prepušteni su pak tržištu koje Will Gomperz u svojoj knjizi *Što gledaš* (Mozaik knjiga, 2019.) uspoređuje s tržištem nekretnina, dok samu umjetnost od kraja 80-ih naovamo naziva poduzetničkom umjetnošću (str. 372.). Pritom tu nema osude, samo osjećaj da umjetnici konačno realno sagledavaju svijet u kojem žive – svijet u kojem društvo više ne postoji (prema Thatcher) i u kojem se više nitko neće pobrinuti za tebe ako se za sebe ne pobrineš sam. Gomperz primjećuje da, dok je „vrijednost kuće određena 'lokacijom, lokacijom i samo lokacijom', vrijednost umjetničkog djela ovisi o 'podrijetlu, podrijetlu, i samo podrijetlu' (str. 384.). Opisuje potom kako nastaje taj origin, koja je njegova unutarnja logika, od reputacije samog umjetnika do rizika koji prati one koji tek stižu. Objašnjava i kako je i za agente nekretnina i za agente umjetnina bitno da imaju „fensi“ ured na dobroj lokaciji u kojem se vrte *well dressed* agenti, „trejderi“, „japiji“ koji ulijevaju povjerenje i znalački vas vode kroz svijet nekretnina/pokretnina.

Gomperz konkretno kaže: „Trgovac umjetninama može se usporediti s agentom za prodaju nekretnina, a umjetnik s klijentom koji želi prodati svoje intelektualno vlasništvo. Oba zanimanja zahtijevaju ured/galeriju na skupoj adresi, gdje se obrađuju podaci zainteresiranih stranaka. Dogovara se razgledavanje (izložba), detalji kruže u

luksuznim brošurama, a u uredu/galeriji rade lijepi odjeveni, elokventni tipovi...” (str. 383.).

Pada mi ovdje napamet popularna polu-dokumentarna tv-forma u kojoj kao gledatelji pratimo kupoprodaje luksuznih nekretnina. Često su to stanovi s interijerima već okićenim „primjerenim“ umjetninama. Ne mora se imati ukusa: dovoljno je imati novca i 'outsourcati' vještinu estetike na agenta koji prodaje cijeli paket po principu ključ u ruke. Tko ispada iz igre profita – može samo voajerski gledati...

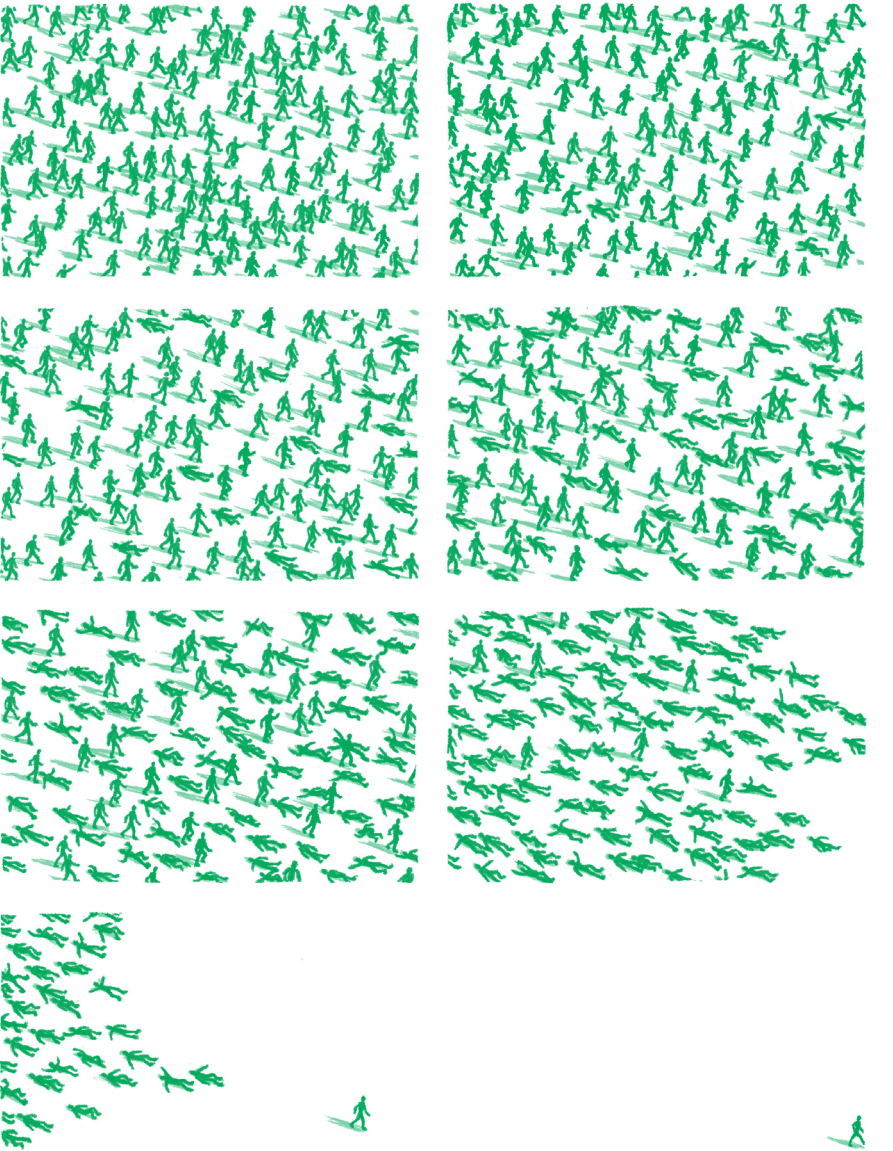
Hall Foster je 2006. napisao *Dizajn i zločin* prema naslovu gotovo sto godina ranije napisanog eseja Adolfa Loosa *Ornament i zločin*. Riječ je naravno o kritici totalnog dizajna i već dovršenih prostora kojima se više nema što ni dodati ni oduzeti. Dizajnirani zidovi i na njima izvješeni stilovi idu ruku pod

ruku, ne ostavljajući vlasniku mjesta da se izrazi, niti on za tim posebno žudi – sav izraz ostaje na razini naplaćene cijene.

**Tekst je nastao kao nastavak istoimenog predavanja u Gradskoj knjižnici Rijeka, u kojem je autorica propitala umjetničke prakse u razdoblju nestanka velikih narativa kada umjetničko djelo više nema ni snagu avangarde ni utopijsku formu modernizma, a sve manje i postmodernistički ironijski odmak. Neki autori pak misle da suvremenu umjetnost u kasnom kapitalizmu najbolje opisuje sintagma poduzetnička umjetnost*

Autorica teksta:
Aneli Dragojević Mijatović,
filozofkinja i kolumnistica

Strip A.C.2020, Mirko Ilić

Radionica narativnog kolaža održana je u svibnju 2025. u Gradskoj knjižnici Rijeka. Radimo s pronađenim materijalima iz knjižnice, stvaramo sekvence, priče i fragmente koji će postati dio kolektivnog fanzina. Kolažiramo slike i riječi, tražimo priče u starim knjigama, zamišljamo dvorišta — ona koja postoje i ona koja tek treba stvoriti.

i
 taba
 da s
 išu M
 i u odu
 EU. Ti kriteriji trebaj
 rati utjecaj direktnih
 ili subvencija i recip
 pristupu tržištu javne
 se trebaju iskazati kroz
 vni faktor. Cilj nije zatvara
 rata, već otvaranje moguć
 pod jednakim uvjetima z
 time štiti domaću inž
 i potičemo kvalitetnu ko
 nciju.

Više od

parkirališnih

mjesta

DONESITE PRAVU

ODLUKU

Puna nam je glava, a sve oko nas izaziva nova pitanja.

Tijekom Tobogana imat će premijeru "Nedamo igralište". Mi, recimo, hoćemo košarkaško igralište koje je obećano u projektu "Benčić".

Jesmo li uopće ista zajednica ako ne gledamo iste serije?

Ma lako gdje parkirati, nego gdje se vratiti, jer ispred zgrada nema mjesta.

Selotejp krenuo, a došli samo Ukrajinci.

Klima radi. Dobro je dok je tako.

Publishing projekti su posao utjerivanja dugova od autora.

Šta je stvarno kraj cuganja i što će biti s kulturom kad je trijezna?

Grad može ubiti deindustrijalizacija i baštinizacija.

Gledam kako mi uspijevaju prvi pomidori. Zakasnio sam na izbore.

Službeno je: *Red Dead Redemption* je danas jeftiniji od ručka.

Vozim se i vidim dizalice. Uopće se ne mogu sjetiti što je tu bilo prije.

Dvadesete su nove desete, tridesete nove dvadesete: odrastanje nikad nije bilo duže.

Možeš li biti nostalgičan s 28?

Smijemo li danas reći da nismo umorni?

Umor je trend, odmor brend.

Svi mislimo da znamo što je zvuk. A onda smo čuli svoj glas.

Borimo se za naslov prvaka. Društvo igra Magic & Gathering.

Da je Shakespeare danas živ, radio bi videoigre.

Gleda me u oči i kaže: mucica. Rad u kulturi je intenzivan.

Prvi podcast. Žustra rasprava, vrtim se u stolici. Čuje se isključivo stolica.

Ovo je moja ideja, ali tvoj posao.

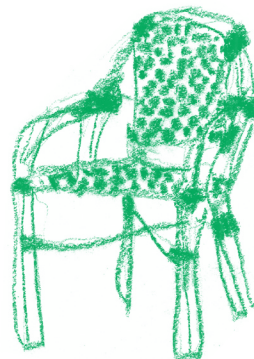
Urbani vrtovi su precijenjeni.

Uzeo sam ciabattu, ali sam na blagajni upisao bijeli kruh.

Koliko susjeda znate?

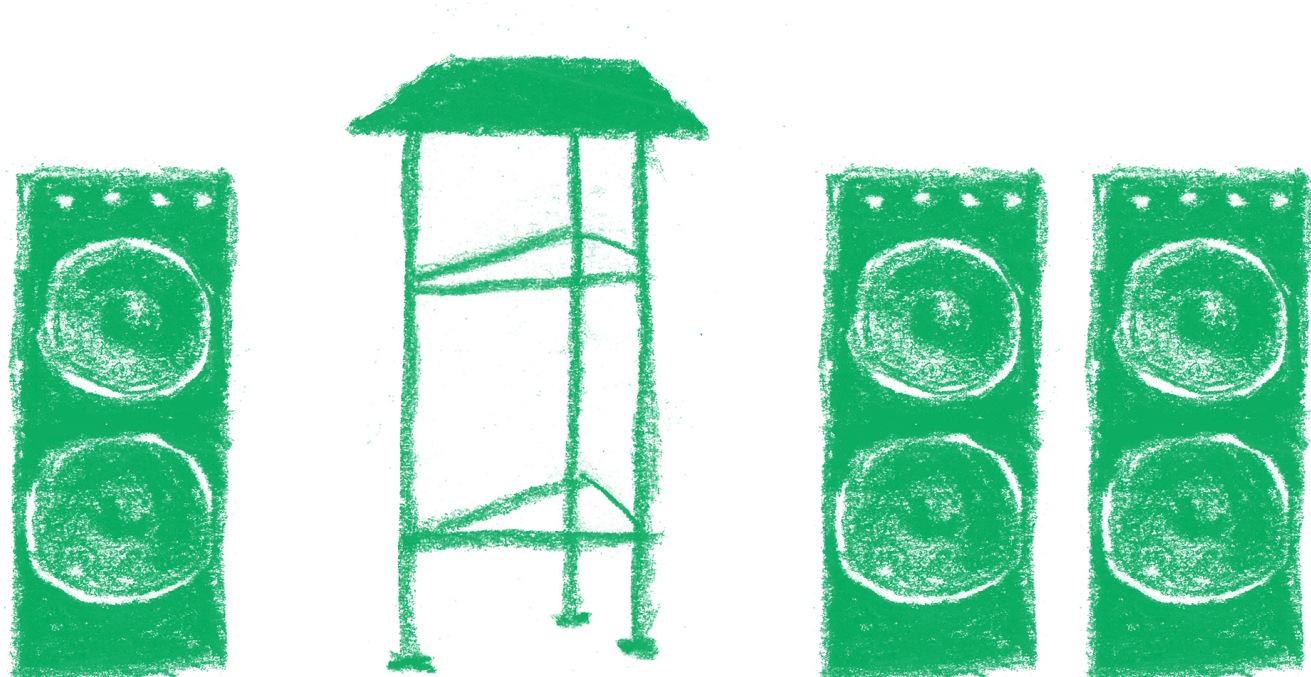
Na svakom vjenčanju na kojem sam bio, mladenci su se rastali.

Iran razvija nuklearnu bombu 30 godina, a na YouTubeu ima tutorial.

Radite ono što vas pokreće, uzbuđuje, rajca, nervira, plaši, zbunjuje, traži razjašnjenja...

U Radio Benčić procesu jednu od edukacija održao nam je Zoran Medved, iskusni stručnjak za audio kulturu i autor sa širokim spektrom talenata i rada.

MEDO, RADIMO NOVI BROJ KVARTOVSKOG FANZINA PA BI MI TVOJI SPONTANI ODGOVORI NA TRI PITANJA DOBRO DOŠLI:

Kako vi, audio maheri, živite s time da ne možete slušati neku drugu glazbu dok radite?

Tako što si tepam da je slušanje muzike ionako precijenjeno. Ali takve situacije (kad si totalno slušno prenadražen, da ne kažem slušno nadrkan) su zapravo poziv za uživanje u svijetu tišine. To je lijep svijet gdje sve što čuješ nije čovjek proizveo. Tako da ta tišina može biti i zaglušujuća, a opet lijepa i ljekovita.

2. Koji te tvoj projekt: a) najviše inspirirao, b) potpuno iscrpio, c) volio odraditi u budućnosti?

Pod a) kad god imam priliku raditi s ljudima drugih zvučnih senzibiliteta. To mogu biti suradnje s jazzerima ili npr. produciranje albuma bendova poput My Buddy Moose ili Slick stings. I naravno doslovno svaki novi JMZM album za kojeg uvijek bude feeling da je to sad nešto najšto mogu raditi. Pod b) zaboravio sam. Pod c) NPR

3. Što čini osnovu tvog radnog setupa (hardver i softver)?

Ja sam 99% tkz. "In the box tip". Znači osim nekih mikrofonskih predpojačala sve ostalo su softwari i plugin-ovi. Kad sam u studiju u modu mixanja i produciranja osnovna platforma mi je Nuendo od Steinberga. Plus prilično puno

plugin-a koje neću nabrajati, a na koje trošim hrpu para. Kad sam u live modu onda sam u Ableton-u i jednom malom opskurnom dawu koji se zove Audiomulch.

4. Što bi rekao depresivnoj mlađariji koja misli da su sve kombinacije zvuka već iscrpljene i da više nema nikakve originalnosti?

Strogo analitički gledano, djeco... vjerojatno ste u pravu, ali iskustveno niste! Ako ste stvarno zabrijali na ovu tezu kako ju je Kile postavio... Sve ste promašili! Svaka kombinacija (svega, ne samo zvuka) po strogoj definiciji nije originalna jer je već moguća kao zamišljaj i mašta. Zato radite ono što vas pokreće, uzbuđuje, rajca, nervira, plaši, zbunjuje, traži razjašnjenja ... a ne ono što je originalno.

Viberom razgovarao: Kristian Benić

Ponekad se vidimo, ali bolje (se) je slušati

"RADIO BENČIĆ"
ZOVE SE TAKO NE
TOLIKO ZATO DA BI
BIO RADIO, VEĆ ZATO
ŠTO JE "BENČIĆ"
NEKAD RADIO.
A SAD, NAKON
LOŠIH FORA — ZA
OZBILJNO.

Audio sadržaje pod etiketom "Radio Benčić" moguće je pronaći na Mix-cloud kanalu

Smjernica "radio" za sada ne predstavlja živu frekvenciju ni IP adresu internet radija, već metodološku smjernicu za rad na edukacijskim sadržajima o zvučnoj kulturi. Kroz aktivnosti u Gradskoj knjižnici Rijeka bavimo se radionicama i edukacijama iz vezanih područja te kroz njih postupno i stvaramo sadržaje.

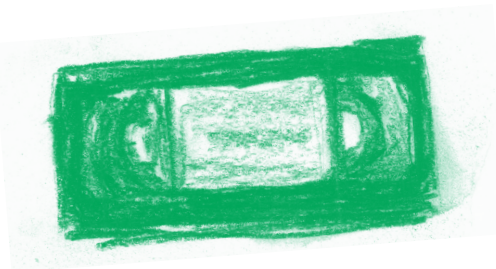
Središte aktivnosti je u Rasadniku – odjelu za mlade Gradske knjižnice Rijeka u "Benčiću" gdje je opremljen studio za snimanje audio sadržaja. Audio sadržaj nam je metodološki važan kao kvalitetan začim kulturi čitanja te odmak od sveprisutnog videa, koji donosi drugačije informacijske i emocionalne karakteristike. Vjerujemo kako se mir čitateljske i audio kulture kvalitetno nadopunjuju.

U điru nam je sada nekoliko različitih emisija i fronti razvoja sadržaja. Dragi partneri iz *Kultura svima* svugdje redovito snimaju svoje *Skice za inkluziju*, knjigomoljci "Čakule između korica", a posebno nam je zadovoljstvo što su u audio oblik pretočene dvije slikovnice Nene Pavelić "Kamo ćemo večeras?" i "Kako biti najjači?" te slikovnica Dunje Matić "Mirovanje". Na jesen će u vašim ušima biti još mnogo toga!

Svi koje zanima neki oblik suradnje te žele snimati vlastite emisije, mogu nam se javiti na radiobencic@gkri.hr.

vi.deo.teke

Na Blueskyu, na kojem globalna zajednica postaje sve solidnija, posebno kada je riječ o bistrim i benevolentnim ljudima, a ne trolovima i frustriranim likovima, nešto smo se zafrkavali kako će razni novi ritmovi izazvati ponovno otvaranje videoteke – možda se zbog poznatih idiotarija raspadne američki monopol sa streaming servisima, a možda nam baš i videoteke trebaju i zbog nekog psihološkog reda i smisla u konzumaciji toliko sadržaja. Nešto kao mindfulness u videotekama terapija.

Naravno, to je pretjerani misaoni eksperimenti i zezanje, videoteke se neće sutra obnoviti niti ćemo voljno odustati od komocije “smart TV-a” sa svim vezanim funkcijama, ali i samo razmišljanje o njima otkriva puno toga o radikalnim procesima suvremene kulture.

U manje od pedeset godina proveli smo živote kraj:

klasičnog TV-a (po mogućnosti domaćeg RIZ ili El Niš...) s nekoliko nacionalnih kanala i nategnutog lovljenja “Talijana” 1975. godine...

...širenja satelitske i kabelske televizije s nevjerojatnim porastom broja programa od 1984./1985. godine (postala je stvar uličnog nadmetanja koliko kanala loviš iako je to ponekad bilo i nešto na švedskom što si razumio samo u jako kasnim satima)...

...vremenski paralelne eksplozije kazeta (VHS, betamax te rat formata) i videorekordera u svakom kućanstvu...

...evolucije kina od 3,5 cm trake na analognom projektoru prema evoluciji u standard IMAX formata...

...brze ekspanzije CD-a i DVD- kao temeljnog medija distribucije video sadržaja od otprilike 1997. godine...

...a potom zgusnuto štrikanog, ali brzog putujućeg lanca internet video revolucije od cca 2003. godine: torrenti, YouTube, IP TV....

...pa prema beskonačnom sadržaju

stream servisa Netflix, Disney, Prime te naposljetku i činjenicu da su i najpopularnije tzv. društvene mreže video formata: TikTok, Instagram, Twitch... (tu ne gledamo igrane filmove, ali video screen time je pozamašan...)

Sve je počelo uz naporno namještanje antene i pedantno zaokruživanja tjednog plana gledanja filmova u novinskim TV studijima koji su postali masovno važan novinski fenomen i podizali naklade tiskovina petkom (sjećam se jednog sastanka u marketingu Novog lista ranih 2010. kada je dramatično rečeno kako prvi put TV prilog petkom ne diže nakladu novina, kao ni pobjede NK Rijeke ponedjeljkom. Muk.), ne bi li završili na sedmodnevnim IP TV digitalnim snimalicama i Disney pretplatama s kojom gledamo beskonačne Star Wars razvoje. U jugoslavenska kina Star Wars je stigao nakon više od godinu dana (18. 8. 1978. godine), a sada je globalno pred svima u sekundi. Al alati za video su još malo naizgled šlampavi (dok su tekst dobro načeli), ali svi glumci koje volimo mogli bi ostati zauvijek mladi i snimati filmove nakon i što umru. Skoro ista generacija je gledala Toma Hanksa na VHS-u kao Forrest Gumpa 1995. i fizički istog Toma Hanksa u Here u IMAX kino dvorani nakon obrade Al alatima za pomlađivanje.

Došli smo čak do toga da niti jednu tehnološku promjenu nešto posebno ni tematiziramo niti posebno iščekujemo, ona jednostavno po konzumerističkoj inerciji postaje sastavni dio naših života (bar onih koji to financijski mogu što je pak posebna tema). To je taj ŠOK budućnosti. Videoteke su lokalni vrhunac imale mnogostruko dinamičnih devedesetih kao jedna od perjanica rađanja domaćeg malog poduzetništva i jako simpatično mjesto u kompleksnoj semantici kvartovskog “main streeta”. Činjenica da po film možeš otići i odvesti ga doma (!) je bila nevjerovatno iskustvo nakon godina života

isključivo s iskustvom kina (ti ideš filmu!) ili čekanja na TV-u u točno određeno vrijeme (film tebe ne čeka!).

Uz sve te očite prednosti i novootkrivene gušte videoteke su na sebe vezale i specifičnu estetiku i osjećaj filmske kulture – velike postere i filmske plakate do kojih si ako si bio jako redovan mogao doći i za svoju sobu, omote plastičnih kutija s mamljivim vizualima, ponekad filmofilski eruditskog brbljavog vlasnika ili djelatnika. Nebitna nije bila ni vezana gastronomija – topla pizza iz kvartovskog “halo” fast-fo-oda i koja litra Coca-Cole, u subotu sunca nisi morao vidjeti.

Svatko ima svoj privatni ekosustav memorije na videoteke. Vikend posudbe s bonus kazetom, premoćavanje prije vraćanja, članska iskaznica, plaćanje zakasnine, najave novih filmova kao intro, skriveno škicanje pornografskih polica jer “kao još šta vam ne stoji tu Umri muški” (“Da gospodine stoji, ali ne taj Umri muški”)... Sva ta sjećanja su beskonačna i gotovo univerzalno slična od New Yorka (da, da epizode Seinfelda) do riječkog Škurinja odakle idu moja. U tom pomalo nadrealnom radničkom naselju usječenom u brdo radila su tri do četiri videokluba te u različitim fazama kao klinici bili smo članovi svakog barem kratko. Baš svi do jednog su bili u objektima originalno građenima kao privatne garaže što je svemu pružalo dodatni osjećaj bliskosti s nama ljudima iz kvarta i pomalo subkulturan, ruban osjećaj ilegalnosti. A toga je svakako bilo sasvim dovoljno zbog beskonačnog presnimavanja filmova što su radili sami vlasnici.

Svaka videoteka se je nečim pokušavala i istaknuti – jedna je tako imala arkadne strojeve sa *Street Fighterom II* i *Blood Bros* arkadnom pucačinom (bio sam uvjeren da je to *Sunset Riders* dok me nedavno frend nije razuvjerio), drugi uz filmove biljar i pikado... Bilo je naravno i svakakvih likova oko

videoklubova. Jedni su bili top filmofili, a drugi obični mufljuzi “poduzetništva” devedesetih. Kaubojština, reklo bi se. Svi svakako pamtimo i filmske favorite koje smo posudili u videotekama te ispisivali u bilježnice liste omiljenih, dnevnike gledanja, rangiranja i sl. Moji su bili Dan nezavisnosti (u vrijeme kada smo na SAD gledali kao na saveznika za kojeg bi poginuli), *Danetov vrh* nakon čega sam zamišljao da je Učka vulkan, *Gremlini* i *Predator* s dva nastavka, Umri muški s tri nastavka, beskonačni nastavci *Policijskih akademija* i apsolutni vrhunac *Dosjei X* koje se na kazetama moglo naći kao special serije posvećene isključivo vanzemalcima i potom film. Volio sam i akcijske komedije iz Hong Konga, beskonačna naganjanja i karate na ulicama tog hyper grada. Hyper je bila i brzina i kratkoća tog cijelog fenomena. Neki budući povjesničar razvoja kulture i tehnologije tako će reći da smo s videoklubovima u našim krajevima živjeli od cca 1984. do 2005. godine iako ih već i tada nismo baš više trebali s obzirom na standard “prženja”, CD-a i brzog “torrenta” uz dolazeći DSL. Minornih 20 godina života! Tehnološka potrošačka revolucija je baš prema videotekama i VHS kazetama bila posebno okrutna i izbrisala ih je s lica zemlje poput udara asteroida u *Žestokom udaru*. Kako su od prvih dana “videoteke” percipirane kao dio industrije zabave, a ne kulture nitko se nije previše ni zgražao nad njihovim nestankom. Ništa osobno, samo posao. Ipak, kao da u svemu tome ne štima. Sve prednosti novih plodova evolucije sve moćnijih CPU-a i prijenosa podataka u bakrenim žicama, a sada optičkim vlaknima smo isprobali, sve nam je dnevnim boravcima, u rukama, u uredima... svi accounti, svi passwordi, sve aplikacije su nam na broju, sve je kvalitetnije, bolje posloženo, ljepše je te vjerojatno i povoljnije ...Ali nešto je “off”.

Čini mi se kako je više slojeva problema. Jedan je zapravo urbanističko-sadržajne prirode, a njega malo tko spominje – u urbanom ambijentu nestaju “treća mjesta”, onda do kojih imamo potrebu otići, a

da nisu obitelj ili posao. Ona su obično nešto sadržajno za slobodno vrijeme, a sam odlazak uključujući ranje i iščekivanje dolaska. Ona svakako mogu uključivati i komercijalni odnos i kupovinu, ali to nisu obični dućani već pružaju dublje iskustvo. To je mogao biti kiosk na kojem smo čekali dolazak omiljenog časopisa ili stripa. To je mogao biti glazbeni dućan u kojem si čekao novi ili stari album. To je mogla biti arkadna igraonica. To je mogao biti čak i taj neposredni kvartovski dućan, kao i kvartovska birtija kakvih također više nema jer nitko ne može održati posao u prostoru veličine garaže.

Digitalna dostupnost te struktura lokalne trgovine (o porastu kvadrature i vezanim posljedicama sam pisao ovdje) radikalno mijenjaju što uopće može postojati i opstati kao fizičko mjesto poslovanja, oplemeniti neku zonu novim poslovima poput npr. riječke Krešimirove ili Brajde s podosta napuštenih prostora i potencijalom. Dojma sam kako su i videoteke u tom našem kvartovskom ambijentu bile te važne točke odlazak do kojih smo planirali, razmišljali što ćemo posuditi, s nekim se susreli i razgovarali... I što je važno – nisu bile obična trgovina. To su bila iskustva, a ne kupovina robe.

Ako već urbanistički izazovi koji proizlaze iz sve bržeg mijenjanja strukture uslužnih poslova nisu dovoljno zeznuti tu su svakako i oni psihološki. A nešto se sigurno ozbiljno mijenja i događa na dubljima razinama sociologije, psihologije i kulturne/kreativne industrije u svijetu u kojem malo što možemo iščekivati, malo što nas može iznenaditi, a osjetila postaju ili radikalno otupljena ili radikalno senzitivna (nešto kao raspon između depresije i anksioznosti) beskonačnim bombardiranjem sadržajem u kojem posljedično malo što doista možemo cijeniti. Kao klinac imao sam pune bilježnice malih dnevnika u kojima je pisalo što sam gledao, što bi htio gledati, što mi se svidjelo... Sve to je stvaralo koncentraciju, introspekciju, memoriju za cijeli život (nešto slično kao što Bertoša govori o ulozi čitanja uopće te je to ono što će AI dodatno pomutiti kada je riječ pisanju).

Nisam siguran da se isto odvija i s mojom djecom koja su ovo nedjeljno jutro provela uz šaltanje kroz nekoliko animacija HRT-a 3, YouTube i zazivanje nečeg s Netflixa što su ranije gledali (a kojeg sam prestao plaćati, pa sada frka).

NETKO BI REKAO KAKO JE SVE OVO SAMO NOSTALGIJA NAS “MILENIJALSKIH” OSTARJELIH PRDONJA. MA SIGURNO JE I TO, NE DVOJIM.

Iako su fenomeni nostalgije snažni (normalno da snažno i romantizirano pamtimo fenomene koji su bili jaki kada smo bili djeca, konkretno u mom slučaju su to i videoteke, to je smisao nostalgije) čini mi se kako ovdje nije (samo) o tome riječ. Osim što su prisutni svi simptomi šoka budućnosti neobično je i dublje ponašanje mlađih generacija. Tako je nedavno izašao podatak koji kaže kako Gen Z ekipa u Britaniji masovno igra retro igre ili koristi retro konzole. Nebrojeno indie igara kreira se u stilu neodoljive (S)NES estetike. Za čime su oni nostalgичni? Očito više ne za *vilage green*... LP fenomen već neko vrijeme možemo pratiti, a da je nekako postignuti niže cijene ploča i Spotify bi se zabrinuo. Zapravo, možda će baš oni to i učiniti.

Ne čudi tako ni pojava zanimljivih knjiga poput *100 Things we Lost to the Internet* u kojoj ćemo kroz niz važnih fenomena, bilo fizičkih mjesta ili mentalnih produkata, a koji su jednostavno naglo nestali iz naših života. Jako slatka knjiga o čijim temama, i onda kada su pretjerani ili pogrešni zaključci, vrijedi razmišljati. Jer kao što sam rekao – nešto je “off”.

Napisao: Kristian Benić, autor istraživanja “Kako čitati grad kroz bajtove i piksele”

GREGOROVA MALA ŠKOLA PRODUKCIJE

Prošle je godine u art-kvartu održano oko 2 000 (da, dobro čitate) različitih aktivnosti, u rasponu od pričaonica do složenijih produkcija. Kada je riječ o potonjima, ima tu svega – i amaterstva, i ljutnje, i super uspjeha. Jedan od naših dragih suradnika je Gregor B., a možda nam je najdraži upravo onda kada nam kaže što ne valja.

Kablovi, čin 1.

Kako vi to motate kablove? Katastrofa. Ne može ih se samo skupiti. Pravilno smotan kabel je sretan kabel, sretan kabel dugo živi. "In/out" tehnika motanja je ključna, ima i YouTube tutoriala. Osim motanja i svi kablovi od miksera, razglasa, zvučnika bi općenito trebali biti dobro složeni jer inače ne znaš na kojeg reagirati ako se nešto dogodi.

Zvučnici, čin 2.

Kod vas često vidim zvučnike na podu. To se ne radi. Pa gdje su stalci? Na stalcima zvučnici trebaju biti preko visine glava konzumenata, publike. Vidim li ih na podu još jednom, koristit ću ih kao stolicu.

Mikrofon, čin 3.

Ne može se dovoljno naglasiti koliko je važno pravilno pričanje u mikrofon, posebno ako se snima zvuk. Mikrofon treba biti udaljen tipa 10 cm od ustiju, ne više, a posebno ne ako si tih. Mikrofon se mora rotirati skupa s ustima. Nije lightsaber s kojim

šećeš po zraku, ne treba ga koristiti kao pokazivač na prezentaciji, ne treba pljeskati dok imaš mikrofon u ruci, ne treba se igrati s prekidačem ili tipkama na mikrofону. Mikrofon ne grize, ali tonac bi mogao.

Baterije, čin 4.

Dolaziš na događanje, provjeravaš imaju li wireless mikrofoni baterije u sebi, vidiš da imaju i kažeš si super. To je jedna od najvećih pogrešaka jer nikada ne znaš što se je s njima događalo te da li je netko to već koristio. Idealno je da su za svaki event nove baterije, ne punjive, nego alkalne. Ako imaš pet mikrofona za pet gostiju, trebaš imati spreman i šesti.

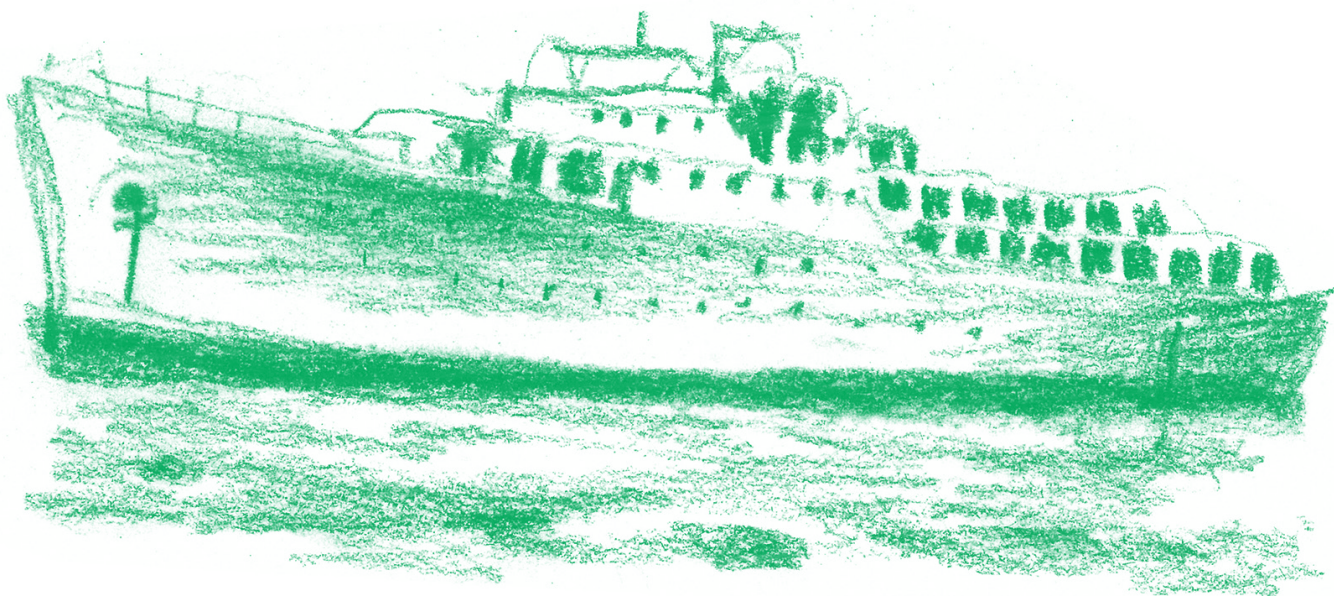
Opća praksa, čin 5.

"Joj, samo na trenutak da tu stavim čašu s vodom." Pokraj miksera.

"Joj, donio sam svoj laptop, njega bi spojio." Postoji produkcijski laptop, na njemu je najbolje imati sve.

"Joj, HDMI ne radi." Vjerojatno i ne jer je prelomljen u 75 zavoja do televizije.

Autor razgovora zbog sigurnosti produkcija mora ostati anonimn.

NOVO KONTEJNERSKO DVORIŠTE

U RIJECI SU SIGURNO I BRODOVI KULTURA. E DA, NEKADA BI SE I "GALEB" TREBAO PREDSTAVITI KAO ŽIVI... VJEROJATNO NAJVEĆI DOGAĐAJ JESENI/ZIME PRED NAMA BIT ĆE OČEKIVANO OTVARANJE NOVOG I SUVREMENOG KONTEJNERSKOG TERMINALA.

Sastavili: Uredništvo Brickzinea

Uz kulturu i umjetnost, koji su nama ključni najvažnija stvar ove jeseni i/ili zime u Rijeci bit će početak rada novog kontejnerskog terminala. Ispratili smo dolazak četiri STS dizalice s podosta čuđenja jer nismo navikli na baš tako velike promjene u ambijentu, ispratili smo i kako dobivaju imena – Antonije Reljac koja je bila grobnička mlikarica, zatim Zore Matijević, nastavnice i junakinje Drugog svjetskog rata, arhitektice Ade Felice Rošić, koja je sudjelovala u poslijeratnoj obnovi Rijeke, te Snježane Pejčić, prve hrvatske osvajačice odličja na Ljetnim Olimpijskim igrama dok će prostor terminala postati Trg snažnih žena Grada Rijeke. Uskoro ćemo početi

pratiti i teret koji prenose s kontejnerskih brodova. U sklopu procesa obnovljeno je i Skladište 22 u famonzom Metropolisu, što je, uz obnovljenu Energanu u Harteri i Tvornica Duhana u "Benčiću", novi primjer stvaranja svrhe industrijske baštine. Ovaj trenutak, promatran kroz više slojeva, važan je i za riječku kulturu i umjetnost – produbljuje se lučki identitet grada, samo postojanje takvog posla uvijek generira i određeni estetski odgovor bilo kroz glazbu, teatar, tekst ili priču. A zasigurno će otvoriti i mnoge nove teme kako oplemeniti ostatak tog, naizgled tvrdog, dijela grada, a bit će tu i podosta novih tema kako oplemenjivati i ostatak tog tvrdog dijela grada.

TERMINALSKA
_INDUSTRIJSKA

Kamo na kulturu za par mjeseci?

IAKO SI RIJEKA
TEK TREBA
POSTAVITI NEKE
NOVE KULTURNE
CILJEVE, NEKOLIKO
TRENUTAKA ĆE
ČINITI KLJUČNE
ELEMENTE.

Radno čitanje

provodi: Gradska knjižnica Rijeka
period: kroz jesen

Program interaktivnog poticanja čitanja za obrtnike/ce, poduzetnike/ce, samozaposlene/ce programski je ciklus Gradske knjižnice Rijeka koji se odvija na pretpostavci kako najveći problem suvremene kulture čitanja leži u pitanju vremena odnosno njegovog nedostatka kao temeljnog preduvjeta za kvalitetnog dokoličarsko uživanje u djelima, idejama, mislima razolikih autora.

Književna rezidencija Kamov

provodi: Gradska knjižnica Rijeka
period: listopad i studeni

Za rezidente Gradske knjižnice Rijeka u rodnom gradu Janka Polića Kamova 2025. godine izabrani su Tomica Šćavina, Lara Mitraković i Bojan Dmitrović Krištofić čime je postignut mozaik različitih estetika i pristupa stvaralaštvu. Usmjerenost prema temama osobne i društvene anksioznosti – zašto je danas toliko česta tema osjećaj psihološke kriznosti, samopomoć i književnost, usmjerenost mladih na pitanja psihološkog zdravlja i porast broja problema, osjećaj krize smisla (....), očekuje se da bude kvalitetno artikulirana u radovima rezidenata.

radno čitanje

program interaktivnog poticanja čitanja
za obrtnike/ce, poduzetnike/ce i samozaposlene/ce

Time After Time After Time

provodi: Muzej moderne i suvremene umjetnosti
period: rujan

Uoči Vriska – riječkog sajma knjiga, 11.9.2025. ovoriti ćemo izložbu hrvatsko-američkog dizajnera i ilustratora Mirka Ilića. Pod naslovom Time After Time After Time fokusira se na temu vremena. Objediniti će slavne stripove, kazališne i filmske plakate, ilustracije naslovnica knjiga, časopisa (Danas, Time), diskografska izdanja kao i najnovije radove. Za tu priliku pozvali smo i samog autora.

osobito jer je velik dio razglednica tiskan na talijanskom jeziku. Uronite u prošlost kroz ovu jedinstvenu zbirku, otkrivajući priče koje su kroz godine putovale poštom, noseći sa sobom emocije, uspomene i djeliće nekadašnjeg života.

Inspiracija u pokretu – spoj edukacije, stvaranja i zajedništva

provodi: Muzej grada Rijeke i Muzej moderne i suvremene umjetnosti
period: rujan – prosinac 2025.

Projekt “Inspiracija u pokretu” pruža učenicima četiriju riječkih srednjih škola priliku da se kreativno izraze kroz suradnju s lokalnim umjetnicima, istraživanje umjetničkih ateljea, sudjelovanje u radionicama oslikavanja kišobrana u muzejima te završnu humanitarnu prodajnu izložbu. Dođite i podržite mlade umjetnike te uživajte u njihovim radovima inspiriranim muzejskom građom Muzeja moderne i suvremene umjetnosti i Muzeja grada Rijeke, kao i bogatom kulturnom baštinom našega grada. Izložba će se održati u kvartu Benčić, kao dio bogatog programa adventskih događanja.

Izložba Pozdrav iz Sušaka / Un saluto da Sussak, Iz Zbirke razglednica / Dalla collezione di cartoline

provodi: Muzej grada Rijeke
period: Od 16. listopada do 13. studenoga 2025.

Ove razglednice, nastale između 1890-ih i 60-ih godina 20. stoljeća, prikazuju vizure Rijeke i njezine okolice, od prvih ilustriranih dopisnica do razglednica kakve su se donekdavno koristile. Ova izložba nastavak je projekta Pozdrav iz Rijeke / Un saluto da Fiume iz 2018. godine te je realizirana u suradnji sa Zajednicom Talijana u Rijeci / Comunità degli Italiani di Fiume, koja je prepoznala značaj ove zbirke,

Škola u kinu u školskoj godini 2025/2026.

provodi: Art-kinu

S početkom nove školske godine započinje nova sezona obrazovnog filmskog programa Art-kinu, Škola u kinu. Ulaz na sve projekcije slobodan je za nastavnike, učenike, polaznike vrtića i stručno osoblje, a uključuje filmske klasike kao i suvremenu kinematografiju za djecu i mlade, s naglaskom na europski i domaći film.

Izložba Na putu do Oluje

lokacija: Kockica i perivoj Guvernerove palače
provodi: Muzej grada Rijeke, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeke, Hrvatsko društvo kolekcionara militarije
period: 30. srpanj 2025.

Izložba svjedoči o predanosti riječkih muzeja očuvanju baštine Domovinskog rata. Kroz izlaganje vrijednih eksponata muzejskih i kolekcionarskih zbirki, posjetitelji će moći pratiti put branitelja koji su stekli iskustva potrebna za sudjelovanje u vojno – redarstvenim operacijama Hrvatske vojske i policije 1995., u kojima je oslobođen najveći dio okupiranog teritorija Republike Hrvatske U

Domovinskom ratu. Dođite i zajedno s nama prisjetite se važnih trenutaka naše povijesti!

Porto Etno

provodi: HKD na Sušaku
period: 19. i 20. rujan

Porto Etno je međunarodni world music festival i koji svake godine okuplja stotine izvođača (glazbenika, plesača, kuhara) pretvarajući Rijeku u epicentar svjetske kulture na jedan vikend. Autohtoni mirisi, okusi, pjesme i napjevi Istre i Kvarnera, združeni su s onima iz cijelog svijeta u vibrantnu recepturu multikulturalnog i otvorenog grada. Cilj Porto Etna je putem glazbe i gastronomije promovirati multikulturalnost, različitost i toleranciju.

YUGO.LOGO

provodi: HKD na Sušaku
period: 1.-9. rujan

Galerija Kortil u svom ljetnom programu predstavlja izložbu YUGO.LOGO, koja kroz više stotina znakova i logotipa pruža uvid u rad brojnih značajnih i produktivnih dizajnera s prostora nekadašnje Jugoslavije u drugoj polovici 20. stoljeća. Izložba se temelji na istoimenoj online arhivi i istraživačkom

projektu koji je prije nekoliko godina pokrenuo beogradski freelance dizajner Ognjen Ranković, s ciljem prikupljanja i očuvanja grafičke identifikacije tog razdoblja kako ne bi pala u zaborav.

Petroentangelments

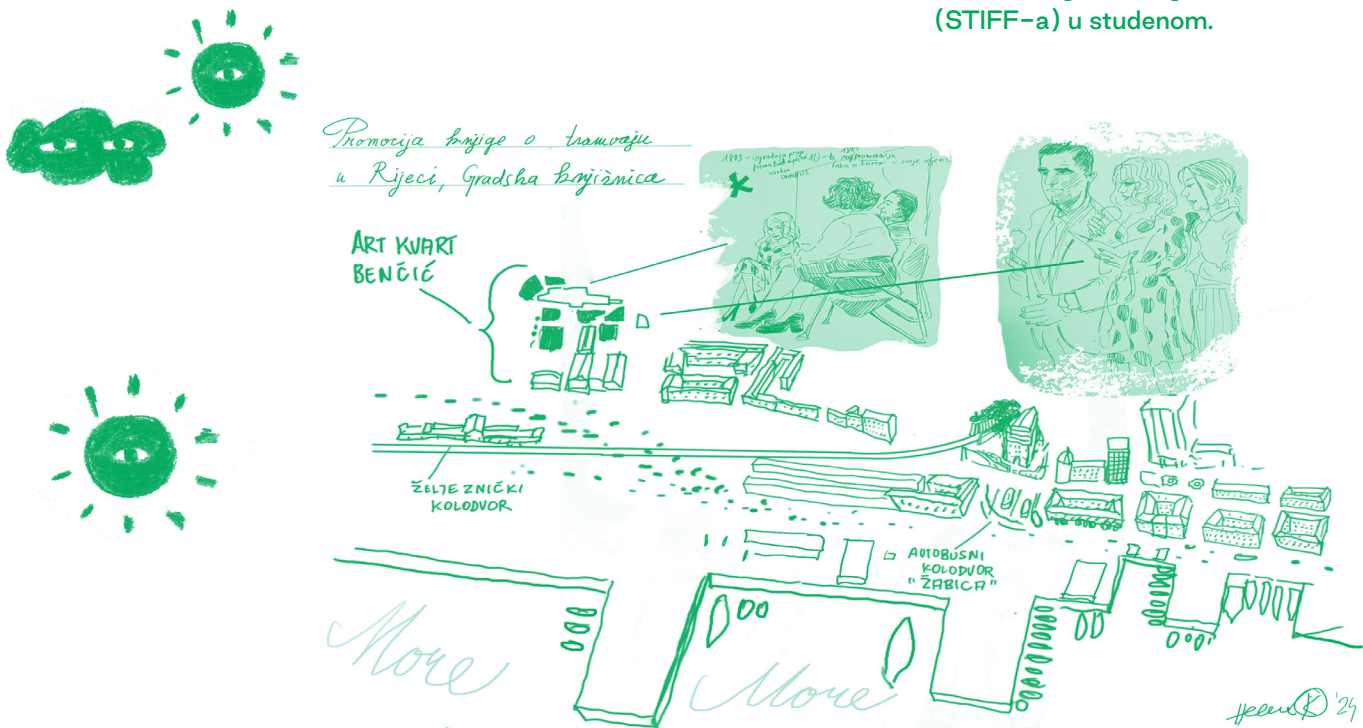
provodi: Drugo more
period: od 16. listopada do 6. studenog

Nastala u produkciji Drugog mora u okviru europskog projekta STARTS4WATERII, izložba poljsko-britanske umjetnice Kasie Molge bit će premijerno predstavljena u Filodrammatici. Rad je razvijen na višemjesečnoj rezidenciji u Rijeci, tijekom koje je umjetnica svoju strast prema ronjenju povezala s istraživanjem utjecaja lokalne petrokemijske industrije – u prvom redu curenja i izlivanja nafte – na morski ekosustav, te na složene odnose između ljudi i drugih oblika života.

Izložbe Galerije SKC

period: jesen

Za jesen 2025. godine planiraju se najmanje dvije samostalne izložbe u listopadu (Mateje Ozmec i Lane Deković) te izložba u sklopu Studentskog internacionalnog filmskog festivala (STIFF-a) u studenom.

Pretvorit ćeš se u riječi, sliku i zvuk: Top 5, 6, 7, 23...za na livadu

ROMANI

1. Lucija Lijtmaer: Spaliti sve
2. Primo Levi: Prirodopisi
3. Goran Bogunović: Kako dabrovi grade branu
4. Lejla Kalamujić: Požuri i izmisli grad
5. Tibor Dery: Niki

POEZIJA

1. Silba Ljutak: Kuća na otoku
2. Josip Sever: Poezija (priredio Krešimir Bagić)
3. Bora Ćosić: Profane
4. Bei Dao: Šutnja zrcala
5. Vanda Mikšić: Bosa
6. Nataša Govedić: Pasja kola

STRIPOVI

1. Renaud Roche: Ratovi Georga Lucasa
2. Claire Alet i Benjamin Adam: Kapital & ideologija: prema knjizi Thomasa Pikettyja
3. Eacersall & Latapy i Causse: Kleos
4. Manu Larcenet: Cesta
5. Helena Klakočar: Zid Mediteran
6. Juanjo Guarnido & Alain Ayroles: Podmukle Indije
7. David Mazzucchelli: Asterios Polyp

STRUČNE

1. Robert Musil: O gluposti
2. Martin Puchner: Pisani svijet

3. Arne Naess: Životna filozofija: osobni osvrt na razum i osjećaje
4. Stefan Berger: Historiografija, nacionalizam i identitet : komparativne i transnacionalne perspektive

EPIZODE PODCASTA

1. The Interview
2. If Books Could Kill:
3. Future Knowledge: Copyright, AI, and Great Power Competition
4. Ologies with Alie War: Confectionology (CANDY)
5. Stuff You Should Know: The Stinky History of Human Hygiene
6. The New Yorker Radio Hour: Brian Eno Knows "What Art Does"

5 SUBSTACK CRITICA

1. playday / Kika MacFarlane
the flu & other drawings. hourly comics day didn't go as planned
2. Let's collage! / Juliana Penkova
Stamps and letters
3. The Rose Period / Rose Florence
The secret history of color: yellow
4. Sentimental Garbage
Everybody wants less screen time, nobody wants to be left on read
5. Books and bits / Pandora Sykes and Bel Hawkins
On reading while the world moves on. How chronic fatigue shapes a readerly life

Želimo prijevod!

1. Samantha Harvey: *Orbital*. A Novel
2. Myriam Gurba: *Creep: Accusations and Confessions*
3. Liz Pelly: *Mood Machine*. The Rise of Spotify and the Costs of the Perfect Playlist
4. Verlyn Klinkenborg: *Several Short Sentences About Writing*
5. Kohei Saito: *Slow Down*. The Degrowth Manifesto

Preporučuje: Benzine posada

7 FORA RETRO VIDEOIGARA ZA LIJEČENJE NOSTALGIJE (VOLIMO INTERNET ARCHIVE)

1. Donkey Kong
2. Prince of Persia
3. Doom
4. Hugo
5. Commander Keen: Invasion of the Vorticons – Marooned on Mars
6. Leisure Suit Larry 1 – Land of the Lounge Lizards
7. Pac Man (1981)

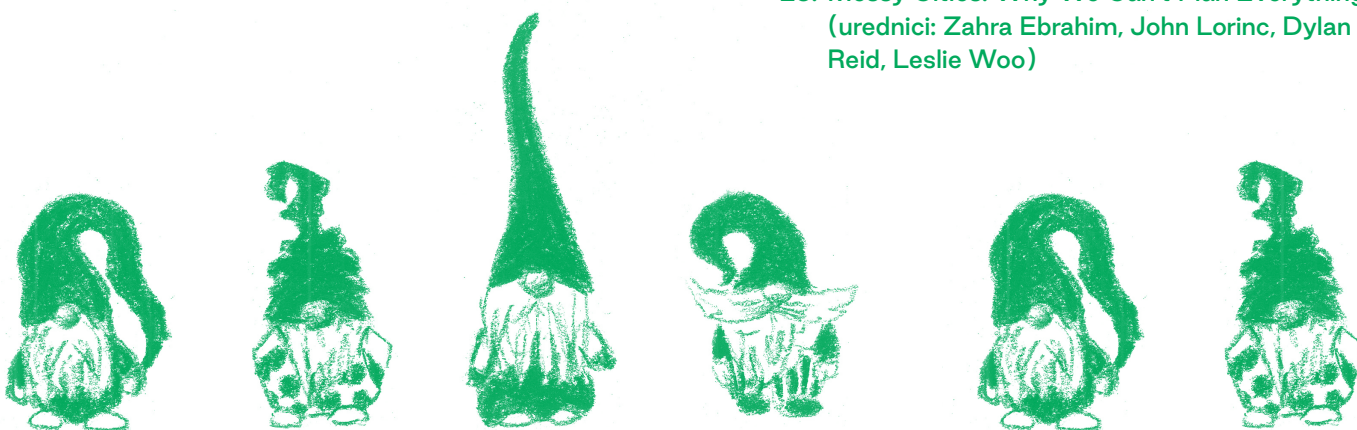
RAZNE CRTICE ZA GUGLANJE

1. Muzej teleteksta teletext.mb21.co.uk
2. Legendarne pločice Sao Paula
...iliti The Bernardes: 30 black & white panels
3. 8 Najboljih epizoda TV serija
4. SRAM.hr na društvenim mrežama
5. Pogled kroz prozor: Window Swap
6. Lude igre Neal.Fun

JOŠ 23 KNJIGE JER
IPAK LJETO JE...

1. Louise Glück: *Averno*
2. Hana Tintor: *Cure*
3. Gillian Anderson: *Želim: anonimna pisma*
4. Nataša Govedić: *Pohvala odriješenim rukama. Ođvažna čitanja i kritičke pedagogije*
5. Richard Balls: *Shane MacGowan: Divlja odanost*
6. *Žena, život, sloboda; urednica Marjane Satrapi*
7. Gordana Benić: *Svemirske cipele*
8. Maša Grdešić: *Parfimirano smeće: Hrvatska književnost i popularna kultura*
9. Benjamin Labatut: *Kada više ne razumijemo svijet*
10. Michael Andor Brodeur: *Swole. The Making of Men and the Meaning of Muscle*
11. Chuck Klosterman: *But What If We're Wrong? Thinking About the Present As If It Were the Past*
12. Rax King: *Tacky. Love Letters to the Worst Culture We Have to Offer*
13. Alexandra Lange: *Meet Me by the Fountain. An Inside History of the Mall*
14. Terry Eagleton: *How to Read Literature*
15. Ashley Shew: *Against Technoableism. Rethinking Who Needs Improvement*
16. Asako Yuzuki: *Butter*
17. Molly Conisbee: *No Ordinary Deaths: A People's History of Mortality*
18. Parmy Olson: *Supremacy: AI, ChatGPT and the race that changed the world*
19. Laura Bates: *The New Age of Sexism: How the AI Revolution is Reinventing Misogyny*
20. Christopher Beanland: *Unbuilt: Radical visions of a future that never arrived*
23. *Messy Cities: Why We Can't Plan Everything (urednici: Zahra Ebrahim, John Lorinc, Dylan Reid, Leslie Woo)*

KVIZANJE

Koliko poznaješ dvorišta Rijeke?

by Anja Babić

1. U dvorištu koje palače možemo zamisliti zloglasnog D'Annunzia kako pije čaj/kavu ili nešto žešće za svoje kratke vladavine Rijeekom?

2. U dvorištu jedne značajne palače u današnjem Art kvartu davnih dana iskrcavale su se tone:

- a.) pijeska
- b.) šećera
- c.) kokaina

3. Jedna od legendi o Rijeci kaže da je slavni riječki simbol morčić nastao zbog bitke s Turcima u "dvorištu" Rijeke, točnije na Grobničkom polju:

TOČNO / NETOČNO

4. Gdje su se u na području Rijeke stari Rimljani kupali u termama?

- a.) u Mrtvom kanalu
- b.) u dvorištu ispred Croatia Recordsa
- c.) nisu se nikad kupali (fuuuuj)

5. Dvorište ispred njegove rodne kuće, po kojem je trčao i igrao se maleni Ivan Zajc, danas je:

- a.) Ulica Matije Gupca
- b.) HNK Ivana pl. Zajca Rijeke
- c.) gradilište

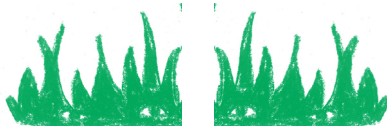
6. U dvorištu Trsatske kule pono-
sno se šepuri Trsatski:

- a.) gradonačelnik
- b.) zmaj
- c.) dvoglavi orao

7. Da bismo ušli u dvorište neka-
dašnje tarsatičke utvrde, morali
bismo proći kroz najstariji graditelj-
ski spomenik Rijeke:

8. U dvorištu pred Zbornom
crkvom Uznesenja Blažene Djevice
Marije nalazi se crkveni zvonik koji
nazivamo *Kosi toranj* jer:

- a.) se nagnuo zbog loše gradnje i "šparanju" na materijalu
- b.) nije uopće kosi, to je mit
- c.) leži jednim dijelom na zido-
vima antičke građevine koja je
čvrsta, a drugim dijelom na terenu
koji je pod utjecajem podzemnih
voda pa se ukopao.

Pjesma u maniri Instagram
poezije inspirirane Rupī Kaur,
u temi dvorišta:

Zakopavali smo

naše priče

u toplu, vlažnu zemlju

mog dvorišta.

Zalijevali smo

sjeme

smijehom i suzama

iza kuće.

Naraslo je

stablo

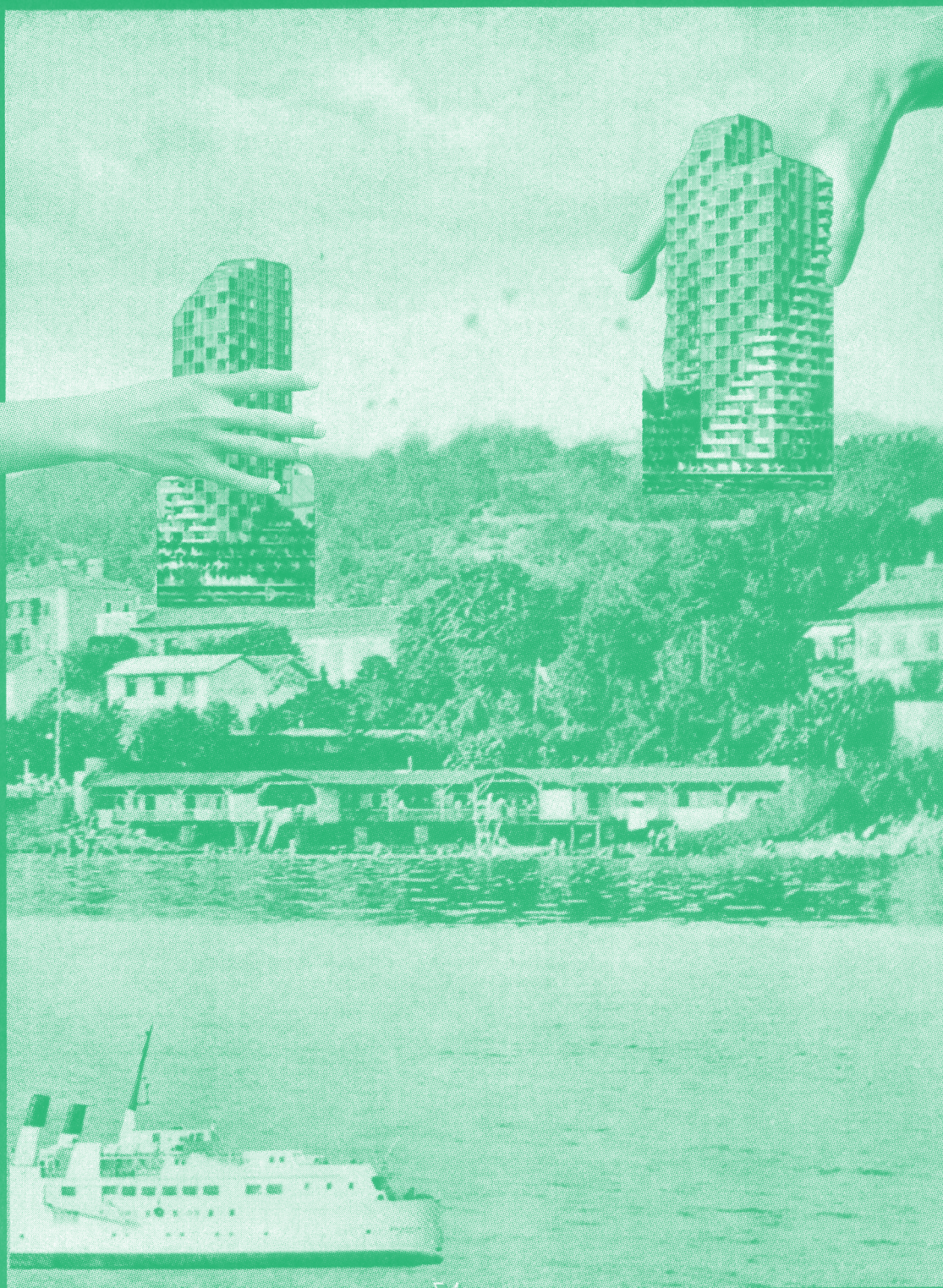
nježno, a tako snažno...

Trešnja

Za odgovore preporučujemo konzultirati kultnu knjigu Radmile Matejčić:
"Kako čitati grad".

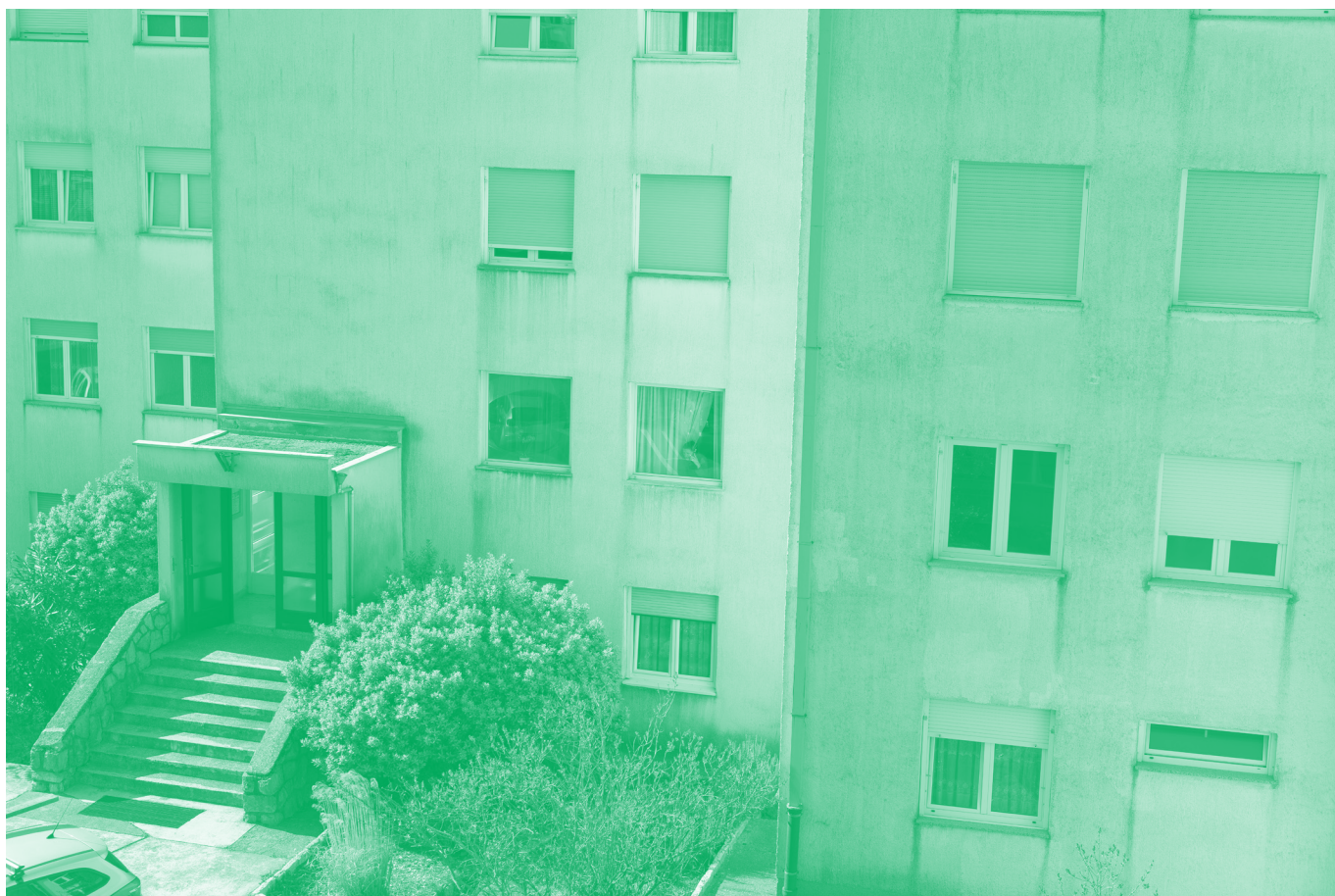
Odgovori:
1. Guvernerove palače / 2.b. / 3. TOČNO / 4.b. / 5.a / 6.b /
7. Stara vrata / 8.c.

Anja Babić

NEKA SPORKO
MORE OSTANE NAŠE

Autorice: Tina Sirotić i Laura Vorić

KARLO ČARGONJA:

Fotografija je široka koliko joj promatrač dozvoli

Tema današnjeg razgovora su fotografija i dvorišta — kadar i tišina koji bilježe često zanemarene fragmente riječke svakodnevice. U fokusu je rad rad riječkog fotografa, Karla Čargonje, čiji opus čine nizovi intimnih vizualnih bilješki trenutaka, dočaranih u prirodnim, pastelnim ili blago izbljedjelim tonovima — sirovih, istinitih, tihih i meditativnih, bez dodatnih digitalnih poliranja.

U svojim fotografijama Karlo usvaja perspektivu promatrača iz sjene, dopuštajući publici da nenametljivo, ali emotivno sudjeluje u prizoru. Njegovi radovi odišu osjećajem poštovanja prema subjektima i motivima, koji su često snimani s visine očiju, što prizorima daje pomalo filmsku atmosferu i intimnu prisnost. Ova estetika predstavlja protutežu kiču i perfekcionizmu kojima teže naši digitalni prozori otvarajući prostor za prihvaćanje vlastite autentičnosti i ljudskosti. Njegove fotografije slave istinu, smijeh i vječno kretanje života.

Na riječkoj fotografskoj sceni djeluje od 2016. godine, kada je (hrabro) napustio posao projektanta u građevinskom sektoru kako bi se u potpunosti posvetio fotografiji. Od tada ostvaruje brojne umjetničke

suradnje, osniva umjetnički kolektiv i pokreće projekt pod nazivom *Razgovori o fotografiji* — ciklus susreta koji se održavaju u Galeriji Kortil u Rijeci.

Njegove fotoknjige, poput *Nakon zadnji aprila* i *Dok smo čekali*, nisu tek zbirke slika — one su prostori sjećanja i kontemplacije, dok nas njegovi fotografski eseji podsjećaju na trenutke u kojima se život činio najistinitijim (*Više se ne sjećam tko je pobijedio, Stvari koje nismo koristili*). Bilo da dokumentira prirodu, intimne trenutke, prizore iz riječkog kazališta, postava izložbi, druženja s prijateljima, vožnje u automobilu, neočekivane predmete ili atmosferu gradskih rubova, Karlov rad često balansira između dokumentarnog i poetskog. Ove fotografije postoje kao žanr scene koje nas pozivaju da se prisjetimo: *Oh, kako je lijepo bilo!*

Upravo sposobnost da zapazi ono što drugi zanemaruju i fotografskim okom postavi prizor u vječno i delikatno uhvaćen trenutak savršeno ga je pripremila za istraživanje teme koja je u novom broju *Benzina* u prvom planu — dvorišta.

Ovi gradski prostori — često zanemareni, a dragocjeni arhitektonski okviri grada — već desetljećima

nadahnuju umjetnike i fotografe! Inspiraciju za promišljanje dvorišta, kao i šireg odnosa objekta prema gradskoj kulisi, nalazimo još od najranijih dana medija — od preciznih tipologija industrijskog krajolika koje su bilježili Bernd i Hilla Becher, preko atmosfernih i kontemplativnih urbanih fragmenata Guida Guidija, pa sve do osobno intoniranih bilješki Stephena Shorea i Rinka Kawauchija. Ovi eksterijeri potvrđuju kako dvorišta čine skrivenu srž gradskog života.

Kroz razgovor s Karlom istražiti ćemo kako se ti prostori — bilo uredni ili zapušteni, šarmantni ili neugledni — mogu odraziti u fotografiji. Iako dvorišta nisu bila direktan fokus umjetnikova dosadašnjeg opusa, Karlov objektiv često hvata detalje koje drugi lako zanemaruju, baš kao što mali, skućeni prostori — cvjetni ili betonski, s parkirnim mjestom ili spašeni od zaborava, tihi ili puni mirisa roštilja — ostaju u sjeni gradskih zidova.

Zbog njegove kadrovske osjetljivosti i promišljenog pogleda na svakodnevnicu, dvorišta su nam se učinila idealnim povodom za razgovor — ne samo o fotografiji, već i o načinu na koji vizualno doživljavamo svijet. Karlova se fotografska estetika prirodno uklapa u širi misaoni okvir promišljanja o prolaznosti i jedinstvenosti trenutaka — onih koje vrijedi zabilježiti, ali i prostora koji ih okružuju. Dvorišta, često smatra—na tek kulisama, ovdje se otvaraju kao pozornice svakodnevice koje zaslužuju našu pažnju, baš kao i Karlove fotografije.

Pozdrav Karlo! Budući da danas razgovaramo o fotografiji i riječkim dvorištima, za početak me zanima — koji su ti motivi našeg grada možda najzanimljiviji kao fotografska inspiracija?

Pozdrav, prije svega hvala puno na pozivu za ovaj intervju i prekrasnom uvodnom tekstu, imam prvi broj ovog časopisa i sretan sam što mogu podržati izdavanje i biti dio vaše priče. Nisam jedan od onih fotografa koji stalno nosi svoj fotoaparatus na ramenu, hoda i snima. Stvari koje se oko mene događaju upijam i bilježim u glavi emotivno prije nego što ih vizualno prenosim u kadar. Motiv koji me u našem gradu najviše zanima su ljudi, odnosno njihovo djelovanje — kako utječu na grad, kako ga konzumiraju, kakav trag ostavljaju i što im naš grad znači. Kad kažem ljudi ne zamišljam portrete, za mene svaka fotografija pejzaža ili arhitekture sadrži trag čovjeka i vremena, bez toga mi prizor nije zanimljiv. Planiram već duže vrijeme napraviti jedan esej o gradu, ali nikako da dođe na red.

Što ti prvo padne na pamet kad čuješ pojam "riječka dvorišta"? Imaš li neku osobnu asocijaciju ili vizual koji ti odmah iskoči?

Iskaču mi fragmenti nekih vizuala, recimo biljke kojima vidim kraj, ali ne vidim početak, prozori kroz koje se nešto nazire, dio nečijeg vrta... Postoji jedno dvorište blizu art-kvarta gdje sam znao odlaziti dok sam studirao, ulaz u dvorište je nasuprot stražnjeg ulaza u HEP, djeluje kao mali park omeđen zgradama. Sjećam se da u sredini ima klupicu i neko stablo. Sad me to zaintrigiralo i želim otići provjeriti, jer tamo nisam bio petnaestak godina. Iako, često stvarnost potpuno pokvari dvenu uspomenu, nekad je bolje uspomene ostaviti u glavi, jer se najčešće vežu uz nešto neopipljivo i imaju malo veze s vizualnim.

Pandemija nas je sve malo zadržala u mjestu, a ti si to uhvatio u svojoj fotoknjizi *Dok smo čekali*. Kojim si fotografskim trikovima uspio dokumentirati izolaciju i čekanje? I misliš li da je pandemija promijenila tvoj pogled na urbane prostore i način na koji ih fotografiraš?

Upravo to što si rekla da nas je zadržala u mjestu je ključ (možemo ga nazvati i trik). Način i tempo života u kojem se svakodnevno nalazimo i snalazimo meni ne paše. Nemamo vremena stati, razmisliti, udahnuti, gledati, samo jurimo. Pandemija je to smirila, usporila vrijeme i priuštila mi jedan prekrasan period u kojem sam se mogao u potpunosti posvetiti svom umjetničkom radu. Pandemija je usmjerila moj pogled na Drenovu, kvart u kojem živim, u kojem su i nastale sve fotografije za esej Stvari koje nismo koristili, a način na koji fotografiram je uvijek isti, iskustvo i osjećaj

života pretočeno u kadar, nekad intuitivno, nekad jako promišljeno. U eseju *Dok smo čekali da sve ovo prođe* fotografirao sam pluhu neba kroz jedan dan; fotografije u eseju se ne bave direktno urbanim prostorom, ali svaka od tih fotografija napravljena je s iste točke na mom balkonu, pa i ta točka promatranja postaje jedan od glavnih dijelova eseja, kao i stan u kojem sam se između fotografija kretao i svo vrijeme koje sam imao dostupno kako bi stiskao okidač. Fotografija je onoliko široka koliko joj promatrač dozvoli.

Kako si osobno doživio riječka dvorišta u vrijeme pandemije? Kao prostore samoće, tišine i izolacije, ili su ipak bili mjesta neformalnih okupljanja i malih radosti? I kako bi ih, da su ti tada bila u fokusu, pristupio fotografirati — što bi posebno nastojao uhvatiti?

Većinom sam se kretao bez automobila u vrijeme pandemije, a kako živim na Drenovi, bio sam koncentriran na to područje i vidio sam kako se dosta ljudi kretalo i sastajalo vani, pričanjem preko balkona, kroz prozor i slično, pronalazili smo načine. Zanimljivo mi je bilo kako su ljudi imali vremena i posvetili se dotjerivanju svojih dvorišta, šumski putevi prema Velom vrhu su se utabali, sve je nakako disalo drugačijim ritmom. Centar grada je sigurno bio pust, pošto su u centru uglavnom dućani i kafići, a te sadržaje u tom periodu nismo mogli konzumirati. Ne privlači me samoća i grad kao pustoš je motiv je koji mi naprosto nije bio zanimljiv. Htio sam period izolacije prikazati iz svoje, žive perspektive. U eseju *Stvari koje nismo koristili* snimio sam jednu gospođu u zgradi preko moje kako priča na telefon i gleda kroz prozor, susjeda koji dotjeruje svoj blakon, rublje koje se suši, snijeg koji je pao praktički u proljeće na parkiralištu, takvi prizori me zanimaju.

Kakvu bi glazbu pustio da svira u pozadini dok fotografiraš riječko dvorište?

Glazbu inače ne slušam dok fotografiram, jer me odvodi u neke druge svjetove i radi distrakciju od onog što se oko mene događa. Čak i kada razmišljam o umjetničkom radu ne slušam glazbu, ali recimo da bi pustio nešto od našeg riječkog benda Marinada, a ako moram birati pjesmu neka bude *Ljude koje volim*.

Imaš li svoje „tajno“ dvorište u Rijeci — ono u koje bi otišao da se sakriješ od svijeta ili neko koje postoji kao kulisa u kojoj se dešavaju druženja i slave rođendani?

Idealno dvorište za odgovor na ovo pitanje je ono nasuprot HEP-a koje sam spomenuo u jednom od prethodnih odgovora, taman da se sakriješ od svijeta, a malo je i tajno, ne znam znaju li ljudi za to mjesto.

Kad bi mogao provesti dan unutar jedne svoje fotografije — koju bi odabrao i zašto?

Uh, nisam nikad dobio ovako teško pitanje. Postoji toliko trenutaka u koje se ne možeš vratiti, a htio bi. Neću se izvlačiti od odgovora i izdvojiti ću fotografiju kapljica kiše na prozoru našeg kampera na Islandu. Na fotografiji se ne vidi da je to kamper, da je taj kamper na Islandu, da je Sanda pet minuta prije nego što je fotografija nastala pričala o tome koliko imamo sreće s vremenskom prognozom i rekla "zamisli da sada operemo zube, uđemo u vreće, da počne padati kiša, nastavi padati dok spavamo i sutra ujutro opet bude lijepo vrijeme."

Imaš li neki mali ritual prije nego što kreneš fotografirati? Nešto što ti pomaže da se uvučeš u taj fotografski ‘mood’?

Ritual kao neku specifičnu radnju koju izvodim prije fotografiranja nemam, ali prije fotografiranja puno istražujem, analiziram i promišljam. Recimo za projekt *Nakon zadnji aprila* koji sam radio u Lipi, prije fotografiranja sam pričao s kustosicom Vanom Gović Marković o povijesti mjesta, onda sam sa mještanima pričao o njihovoj interpretaciji povijesti i kako oni doživljavaju mjesto i tek onda krenuo u fotografiranje. Želio sam svojim vizualnim senzibilitetom prenijeti njihov odnos sa mjestom u kojem žive. Eseje radim impulzivno i intuitivno, ali ih doživljam kao produžetak života tako da za se za njih pripremam cijelo vrijeme. U novom projektu odlazim u šetnje, u kojima pratim isti šumski put, koji je iskustveno u svakoj šetnji drugačiji, jer u međuvremenu čitam, pišem, analiziram, promišljam... Šetnje su možda najbliže ritualu.

Postoji li fotografski projekt koji bi mogao zamisliti s dvorištima Rijeke? Bi li to bila dokumentarna serija, apstraktne kompozicije ili osobne priče kroz slike?

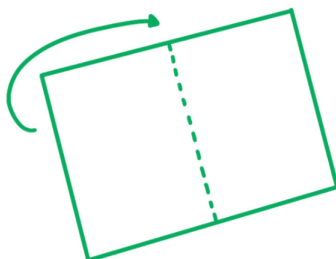
Kako sam u prvom pitanju natuknuo, želim se baviti gradom, i to u formi eseja, na isti način kako sam oformio serije u radu *Dok smo čekali*. Rad je već tada zamišljen kao otvorena forma u koju će se dodavati novi eseji. Formu eseja sam osmislio da se malo udaljim od tog dubokog promišljanja, da fotografije nastaju impulzivnije. Nakon što sam izdao knjige i napravio izložbu počeo sam se baviti nekim drugim stvarima i malo ostavio eseje po strani. Zanimaju me dijelovi grada koji su intimni i/ili s kojima imam neku poveznicu. Pošto su dvorišta takva mjesta siguran sam da će naći svoj prostor u eseju.

IZRADI DNEVNIK:

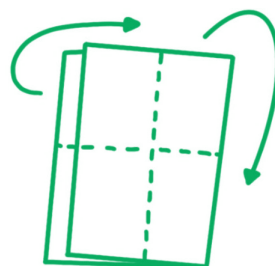
1.

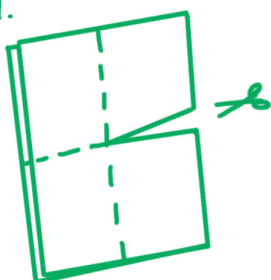
2.

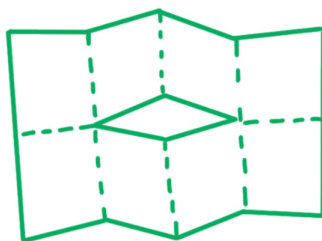
3.

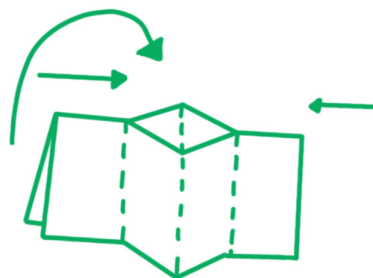
4.

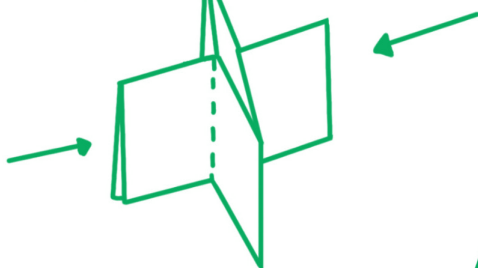
5.

6.

7.

8.

9.

Pronađi nekoliko dvorišta u svom gradu i zapiši, nacrtaj ili izradi dnevnik kojim bilježiš njih ili svoju potragu. Zanimari sve upute i napravi nešto po svom!

* Ovaj prilog (insert) nastao je kroz suradnju s umjetnicom Tanjom Blašković, na radionicama *Jutarnja protezanja* i *Kustoski kružok* Muzeja moderne i suvremene umjetnosti.

O DNEVNICIMA

„Dragi dnevniče, danas...”

To je vjerojatno prva rečenica koja ti padne na pamet kad netko spomene dnevnik. U djetinjstvu i tinejdžerskim godinama većina nas je barem pokušala voditi dnevnik – neki uspješnije, neki manje uporno. Dnevници su praksa poznata još od Egipta i Rima, doduše tada isključivo kao pisana praksa bilježenja događaja nečijeg života. Tek od 19. stoljeća i romantičnog perioda postaju i umjetnička praksa, mjesto gdje umjetnik promišlja, mjesto refleksije, introspekcije i eksperimenta. Od tada pa sve do danas, dnevnik je postao vrlo širok pojam, ali većina ljudi i dalje ga doživljava kroz klasičnu formu pisanog zapisa.

Ova stranica naš je pokušaj da čitatelja potaknemo na rušenje tih barijera, baš kao što smo ih mi s/rušili na našim radionicama.

PREPORUKE ZA INSPIRACIJU:

→ Božena Končić Badurina, *Cvijeće za Mariju Vinski*, knjiga umjetnice, 2024., ask google, dostupno kod autorice

→ knjiga umjetnika Zlatana Dumanica, *Valna forma vremena* 1980.

→ knjiga Maje S. Franković, *Crvena knjiga sjećanja i zaborava*, 2001. dođite vidjeti u MMSU!

→ *The Diary of Frida Kahlo: An Intimate Self-Portrait*, 1995. // Dostupan na engleskom jeziku, ali pun crteža i slika koje prikazuju Fridine emocije i svakodnevni život u posljednjih deset godina njezina stvaralaštva.

→ *Uništi dnevnik*, Keri Smith, 2016., Fokus komunikacije

Ovo izdanje upravo je na tragu onoga o čemu vam mi pričamo! Iako je usmjeren više na destrukciju, ruši barijere klasične percepcije dnevnika. Isprobaj, možda ti se svidi!

Ako si više digitalan tip postoji puno aplikacija za vođenje dnevnika: *Day One*, *Journey*, *Penzu*, *Notion* – samo su neke od njih.

“Fridina lica”

Uvid u dnevnik možeš dobiti i putem online izložbe „Fridina lica” na hrvatskom jeziku

složile: Tanja Blašković, Ivana Golob Mihic

m m s u

MUZEJ GRADA RIJEKE

gk*r
GRADSKA
KNJIŽNICA
RIJEKA

stvorili:
Muzej moderne i suvremene umjetnosti,
Muzej grada Rijeke,
Gradska knjižnica Rijeka